

Kehitys

Utveckling KESÄKUU 02.2020

**Ylös kriisistä
ilmasto edellä**

**Mosambik
tienristeyksessä**

**Elämää ilman
muovikasseja**

**Korona-
kriisi iskee
globaaliin
etelään**

**Kuinka kehitysmaat
pysyvät pinnalla?**

Kitsastelu voi käydä kalliiksi

Sambialainen ekonomisti **Dambisa Moyo** julisti vuosikymmen sitten kehitysavun kuolleeksi. Moyon bestselleriksi kivunneen *Dead Aid* -teoksen mukaan apu ei ollut ainoastaan tehotonta vaan myös haitallista: se ruokki korruptiota, apuriippuvuutta ja talouden häiriöitä.

Nyt Moyo on kääntänyt kelkkansa. ”Tänä päivänä on selvää, että Afrikka tarvitsee pikaisesti suuren määrän apua tai koronavirus tuhoaa sen”, Moyo kirjoittaa brittiläisen *The Economist* -lehden julkaisemassa puheenvuorossa. Hän ehdottaa Marshall-avun kaltaista suurta määrääikaista ohjelmaa, joka toteutettaisiin käteisapuna. Moyon kaavailema paketti maksaisi noin biljoona Yhdysvaltain dollaria. Summa on noin kuusi-

toista kertaa suurempi kuin Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n välitön koronahätä-apu kehitysmaille.

KORONAVIRUS EI ole tätä kirjoittaessa levinnyt Afrikassa yhtä nopeasti kuin Euroopassa. On myös muistettava, että se ei vaikuta samalla tavalla koko maanosassa. Lisäksi monet Afrikan maat ovat kohdanneet epidemioita ennenkin ja niissä voi olla osaamista, jota vaikkapa suomalaisilla ei ole.

Siitä huolimatta, vaikuttaisi ilmeiseltä, että ainakin kriisin taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset tulevat olemaan kehitysmaissa ja erityisesti Afrikassa suuret. Maailman ruokajärjestön WFP:n mukaan nälkää näkevien määrä voi kaksinkertaistua parissa kuukaudessa. YK-yliopiston kehitystaloustieteen tutkimuslaitos UNU-WIDER ennustaa, että köyhien määrä tulee kasvamaan ensimmäistä kertaa 30 vuoteen. Afrikan unioni on arvioinut,

että Afrikan maiden ulkomaankauppa vähenee yli kolmanneksella viime vuodesta ja verotulot 20–30 prosenttia.

G20-maat ja IMF ovat jo lykänneet köyhimpien maiden lainanmaksua. Myös keskustelu velkojen mitätöinnistä on noussut esiin.

Matti Ylönen kirjoittaa esseessään, kuinka velkahuojenukset hyödyttävät usein myös velkojaa itseään. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Saksaa rangaistiin sotakorvauksilla, joita se ei pystynyt maksamaan. Seurasi sekasorto ja kansallissosialistien nousu. Toisen maailmansodan jälkeen Saksan velkojen maksu sidottiin sen talouden elpymiseen. Syntyi talousihme, joka hyödytti koko Eurooppaa, Ylönen kirjoittaa.

TÄSTÄ PÄÄSEMMEKIN takaisin Dambisa Moyoon. Hän vertaa ehdottamaansa Afrikka-apua tietoisesti juuri toisen maailmansodan jälkeiseen Marshall-apuun. Se oli suuri apuohjelma, jolla Yhdysvallat pyrki vakauttamaan sodan runtelemaa kauppakumppaneitaan Länsi-Euroopassa sekä vähentämään Neuvostoliiton vaikutusvaltaa. Siis ajamaan omaa etuaan ja suurvaltapoliittisia päämääriään.

Saman suuntaisia ovat myös Moyon Afrikka-paketin perustelut. Hän vetoaa toki moraaliseen velvollisuuteen auttaa, mutta myös Yhdysvaltojen ja Euroopan etuun.

Ensiksikin, mikäli Afrikan maiden terveysinfrastruktuuri ei riitä ja talous sakkaa, siitä seuraa Moyon mukaan lähes väistämättä ”hallitsematon muuttoliike”, joka aiheuttaa ongelmia Euroopassa. Hän varoittaa myös Afrikan maiden epävakauden ja terrorismin lisääntymisellä.

Toiseksi, Kiina on kiilannut Yhdysvaltojen ja Euroopan edelle Afrikan keskeisimpänä kumppanina. Nyt on se hetki, kun niin kutsutut länsimaat voivat korjata tilanteen ja osoittaa olevansa halukkaita ja kykeneviä yhteistyöhön Afrikan maiden kanssa. Afrikka on luonnonrikkauksiensa vuoksi valtapoliitiikan keskiössä, Moyo kirjoittaa. Turvallisuuden ja talouden vuoksi länsimaiden ei kannata pelata itseään ulos Afrikasta.

Moyon argumentti on siis yksinkertaisuudessaan seuraava: jos länsimaat jättävät Afrikan yksin, se maksaa niille pitkällä aikavälillä enemmän kuin valtava apupaketti.

Tämän numeron juttuja myös ruotsin kielellä Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

KUUTTI KOSKI
päätoimittaja

LIISA TAKALA

MARKUS HERTRICH / MAURITIUS IMAGES / LEHTIKUVA

Tansaniassa puhutaan kuiskien

Kansalaiset vaikenevat mielipiteistään ja toimittajat sensuroivat tekstejään, jotta välttyvät sakoilta tai jopa vankilalta. Nykyhallinnon toimia puidaankin lähinnä verkon keskustelufoorumeilla. Kuvassa kalakauppias Kigambonissa Dar es Salaamissa.

LUE KOKO JUTTU SIVULTA 24.

Kehitys – Utveckling

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Sähköpostitse kehitys.um@grano.fi
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin
klo 9–11/Grano Oy, 044 766 3126

Julkaisija Ulkoministeriö Viestintäosasto Kehitysviestintä, PL 481, 00023 Valtioneuvosto
Toimitusneuvosto AD Teemu Heinilehto, toimittaja Janne Hopsu, asiantuntija Lyydia Kilpi, apulaisosastopäällikkö Kristiina Kuvaja-Xanthopoulos, professori Anja Nygren, osastopäällikkö Paula Parviainen (pj.), professori Jukka Pirttilä, osastopäällikkö Satu Santala, toimittaja Sami Sillanpää, toimittaja Aishi Zidan
Päätoimittaja Kuutti Koski, 0295 350 206, kuutti.koski@formin.fi
Toimitussihteeri Tiina Kirkas, tiina.kirkas@gmail.com
Painatus Grano Oy ISSN 0787-041
Kannen kuvitus Samuli Siirala

Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava. Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa. Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton. Kehitys-Utveckling 3.2020 ilmestyy syyskuussa.

06

Maaailman makasiini

Suomi rahoittaa koronarokote-tutkimusta ja lisää tukeaan Maaailman terveysjärjestölle WHO:lle.

10

Miten niin?

Vieko Kiina Afrikan luonnonvarat? Motolani Agbebi vastaa.

11

Vettä ja vessoja

Lähes puolet afrikkalaisista on ainakin joskus ilman puhdasta vettä.

12

Korona koettelee turvaverkkoja

Pandemia iskee kovimmin jo valmiiksi hauraisiin talouksiin. Ne tarvitsevat nyt velkahelpotuksia ja tukea sosiaaliturvansa rakentamiseen.

17

Kolumni**Ville Lähde**

Vain pehmeät keinot tehoavat väestökehitykseen.

18

Essee**Matti Ylönen**

Koronakriisin hallinta ratkaisee globaalin kehitysagendan tulevaisuuden.

22

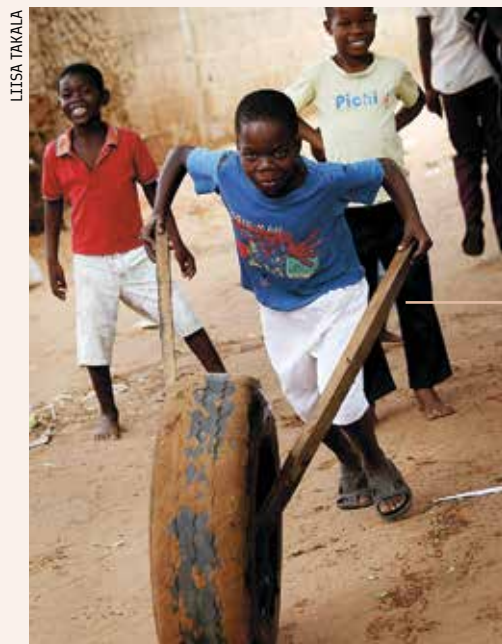
Puheenvuoro

Sandrine Dixson-Declève, Hunter Lovins, Hans Joachim Schellnhuber & Kate Raworth

Viruksen jälkeen on suunnattava kohti vihreämpää taloutta.

VILLE PALONEN

LIISA TAKALA

24

Tansaniassa puhutaan kuiskien

Presidentti John Magufulin hallinto on hiljentänyt niin toimittajat kuin kansalaisetkin.

28

Miten käy Mosambikin?

Maakaasulöytö luo toivoa tulevaisuuteen, jos tulot vain käytetään kansalaisten hyväksi.

44

Henkilö

Lääkäri Leena Kaartinen tietää, miten selvittää eristyksissä Afganistanin haastavissa oloissa.

48

Suomi tekee

Mosambikissa yhä useampi lapsi käy koulua omalla äidinkielellään.

50

Vapaalla

Katukuva siistiytyi, kun Kenia kielsi muovikassit pari vuotta sitten.

52

Esittelyssä

Kriiseistä selviytymiseen tarvitaan taloudellista kekseliäisyyttä sekä inhimillistä ja sosiaalista pääomaa, toteaa Richard Davies kirjassaan Extreme Economies.

54

Tuliaisat

Salla Mäkelä oivalsi Zimbabwessa, että taloushallinto on pitkälti käytöksen muuttamista.

55

Sarjakuva**Gado**

Etäopetus saa odottaa Keniassa.

34

Ajankuva

Malawilaisen Mwanamulanjen kylän naiset hakevat vettä kituliaasta purosta viimeisiä kertoja, sillä Punaisen Ristin rakennuttama uusi kaivo tarjoaa jatkossa turvallista juomavettä koko kylälle.

SAMULI SIIRALA

Suomi tukee kehitysmaita koronakriisissä

Tukea kohdennetaan muiden muassa humanitaariseen apuun, rokotetutkimukseen ja Maailman terveysjärjestön WHO:n toimintaan.

SUOMI SUUNTAA kehitysyhteistyövarojaan vastatakseen akuuttiin koronakriisiin kehityksmaissa. Toukokuussa varoja oli ohjattu koronatoimiin noin 45 miljoonaa euroa, ja lisää kohdennuksia on valmistelussa. Summa koostuu ulkoministeriön kehitysyhteistyömäärärahoista sekä sosiaali- ja terveysministeriön kautta kohdennetusta 10,5 miljoonan euron tuesta rokotetutkimukseen ja Maailman terveysjärjestön WHO:n toimintaan WHO:lle myönnettyä 5,5 miljoonan euron tukea lukuun ottamatta varat sisältyvät olemassa olevaan valtion talousarvioon, eli kyse on pääosin varojen uudelleenkohdentamisesta.

Kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppa-ministeri **Ville Skinnari** toteaa, että vaikka itse virus on levinnyt kehityksmaissa verrattain hitaasti, sen taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset tuntuvat jo. Kehityksmaat ovat erityisen hauraassa asemassa, sillä niiden terveysjärjestelmät ja sosiaaliset turvaverkot ovat usein puutteelliset.

”Esimerkiksi Keski-Afrikan tasavallassa on kolme hengityskonetta viidelle miljoonalle asukkaalle”, Skinnari sanoo.

Mahdollisella ruoan hinnan nousulla on myös merkittäviä vaikutuksia ruokaturvaan kehityksmaissa.

”Olemassa olevat kriisit, kuten ilmastomuutos, eriarvoisuus ja yhteiskuntajärjestelmien hauraus, eivät ole myöskään kadonneet mihinkään”, ministeri muistuttaa.

Suomi suuntaa tukeaan ensi sijassa monenkeskisten kumppanien, kuten YK-järjestöjen ja Punaisen ristin kautta. Suomi tukee esimerkiksi YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n toimintaa Itä-Afrikassa reilulla kahdella miljoonalla eurolla. Suomen humanitaarista apua käytetään muiden muassa suojavarusteisiin,

Laboratorioteknikot tutkivat koronavirusta Etelä-Sudanin pääkaupungissa Jubassa huhtikuun alussa.

testauskapasiteetin vahvistamiseen sekä vesihuoltoon ja sanitaatioon. Suomi tukee myös esimerkiksi rokotusallianssi Gavia 2,5 miljoonalla eurolla.

Uudelleenkohdennukset tapahtuvat pääosin niin kutsuttuna sitomatomana yleistukena, koska tämä mahdollistaa avun joustavan käytön

niihin asioihin, joihin varoja kipeimmin tarvitaan.

Skinnari korostaa, että monenkeskinen yhteistyö ja YK:n toimintakyvyn turvaaminen on tärkeää niin pandemian aikana kuin sen jälkeenkin.

”Solidaarisuus juuri nyt on elintärkeää: kukaan meistä ei ole turvassa ennen kuin me kaikki olemme turvassa.”

Ystävykset viettävät vapaapäivää Hawaijilla Yhdysvalloissa keväällä 2019.

5,5 prosenttia

Ilmastonmuutokseen perehtynyt Carbon Brief -verkkosivusto arvioi koronakriisin laskevan maailman hiilidioksidipäästöjä tänä vuonna noin 5,5 prosentilla viime vuoteen verrattuna. Leikkauksia tarvittaisiin 7,6 prosenttia vuosittain, jotta maailma ei lämpenisi enempää kuin 1,5 celsiusastetta.

Monet Afrikan johtajat ovat kyllä tietoisia omien terveydenhuoltojärjestelmiensä hauraudesta – toisin kuin jotkut heidän länsimaalaisista kollegoistaan.”

– **CALEB OKEREKE & KELSEY NIELSEN** (Okereke on nigerialainen toimittaja ja Nielsen yhdysvaltalainen sosiaalityöntekijä ja aktivisti).

Kuilu energiankulutuksessa

BRITILÄISET TUTKIJAT perehtyivät kansalaisten energiankulutukseen 86 maassa ja huomasivat, että varakkain kymmenesosa väestöstä käyttää jopa 20 kertaa enemmän energiaa kuin köyhin kymmenesosa.

Suurin epäsuhta vallitsee liikenteessä ja matkustamisessa, jossa varakkain kymmenesosa polttaa peräti 187 kertaa enemmän polttoainetta kuin köyhin kymmenesosa. Rikkaiden liikennöintiin kuluu yli puolet kaikesta polttoaineesta. Vauraimpien energiajalanjälkeä lisäävät ennen kaikkea lomamatkat, autot sekä kakkoskotien lämmitys ja jäähditys.

Eniten energiaa kuluttavaan viiteen prosenttiin kuuluu 40 prosenttia saksalaisista ja koko Luxemburgin väestö. Intialaisista 0,02 prosenttia lukeutui eniten energiaa kuluttavaan viiteen prosenttiin.

IMF NEUVOO VEROTTAMAAN RIKKAITA

KANSAINVÄLINEN VALUUTTARAHASTO IMF neuvoi huhtikuussa maailman maita pehmentämään koronakriisin talousvaikutuksia ottamalla käyttöön ”solidaarisuusmaksun”, joka toteutettaisiin omaisuusveroja korottamalla ja tuloveroasteikon yläpäästä kiristämällä.

Valuuttarahasto on arvioinut, että koronapandemia voi johtaa samanlaiseen romahdukseen, joka koettiin 1930-luvulla. Maailman bruttokansantuote voi pudota kolme prosenttia tai enemmän, jos viruksen leviämistä ei saada kuriin.

IMF:n suositus ei ole sen virallinen kannanotto, mutta *Business Insider* -lehti arvioi, että rahasto on alkanut viime vuosina puhua yhä enemmän tuloerojen kaventamisesta. Ero on suuri verrattuna aiempaan, sillä IMF on tunnetusti vaatinut etenkin verojen leikkaamista kehityksmaissa.

IMF:n pääjohtaja **Kristalina Georgieva** esitteli tammikuussa blogissaan keinoja monessa maassa yleistyvän taloudellisen epätasa-arvon nujertamiseksi: ”Progressiivinen verotus on tässä keskeinen työkalu. Verojen kiristäminen korkeimmissa tuloluokissa ei tutkimustemme mukaan vahingoita talouskasvua.”

Kansainväliset rahalähetykset vaarassa

SIIRTOTYÖLÄISTEN LÄHETTÄMÄT varat ovat merkittävä tulonlähde kehitysmailla. Esimerkiksi Haitissa ja Etelä-Sudanissa ne vastaavat yli kolmasosaa maan bruttokansantuotteesta. Koronapandemia on kuitenkin vähentämässä siirtotyöläisten tuloja, erityisesti palvelualoilla.

Maaailmanpankin arvion mukaan rahalähetykset kehitysmaihiin voivat laskea jopa 20 prosenttia. Se kehottaa teollisuusmaita ulottamaan turvaverkkonsa siirtotyöläisiin ja pitämään rahalähetykspalvelut auki pandemiankin aikana.

BOTIT PUHUVAT ILMASTOSTA

YHDYSVALTALAISEN BROWNIN yliopiston tutkimuksen mukaan peräti neljäsosa ilmastomuutosta koskevista pikaviestipalvelu Twitterin viesteistä on automaattisten bottien luomia.

Tutkijat haravoivat yli kuusi miljoonaa tviittiä ajalta, jolloin Yhdysvaltain presidentti **Donald Trump** ilmoitti maan perääntyvän Pariisiin ilmastopöytäkirjasta. Yli miljoonassa automaattisessa viestissä keuhuttiin Trumpin päätöstä ja levitettiin väärää tietoa ilmastomuutoksesta.

Costa Ricalla tasa-arvoisin hallinto

SUOMI ON tottunut olemaan ykkösenä kansainvälisissä vertailuissa, mutta maamme jää muiden muassa Costa Rican ja Ruandan taakse tammikuussa julkistetussa Naisten valtaaindeksissä. Indeksillä mitataan, miten tasapuolisesti maailman maiden valtaistuutuoissa on miehiä ja naisia. Pisteytys perustuu pääosin tammikuun 2019 tietoihin. **Sanna Marinin** (sd.) naisenenmistöinen hallitus nimitettiin vasta saman vuoden lopussa.

Indeksiä julkaisevan yhdysvaltalaisen ajatushautomon mukaan naisten osuudella on suuri vaikutus politiikkaan. Esimerkiksi mitä enemmän maassa on naisparlamentaarikkoja, sitä suurempia panostuksia se tekee terveydenhuoltoon ja koulutukseen.

ULLA ASHORN

GATES-SÄÄTIÖLTÄ MILJOONA DOLLARIA SUOMALAISTUTKIJOIDEN KORONAVIRUSHANKKEESEEN

BILL JA MELINDA GATES -säätiö on myöntänyt miljoona Yhdysvaltain dollaria Länsi-Afrikan Malissa alkavalle kansainväliselle koronavirustutkimukselle. Päättäjijoihiin kuuluvat lastentautiopin professori **Per Ashorn** ja yliopistotutkija **Ulla Ashorn** Tampereen yliopistosta.

Tutkimuksen tarkoitus on ehkäistä koronaviruksen leviämistä Malissa. Nyt myönnetty tuki menee pääosin välineistön hankintaan ja paikallisen henkilöstön palkkaukseen.

Gates-säätiö on aiemmin rahoittanut 20 miljoonalla dollarilla Malissa toteutettavaa Tampereen yliopiston projektia, jossa tutkitaan atsitromysiini-antibiootin mahdollisuuksia lapsikuolleisuuden vähentämisessä. Koronavirustutkimus hyödyntää tuon projektin rakentamaa tutkimusorganisaatiota Malissa.

JOHN DURAN / AFP / LEHTIKUVA

Costa Rican varapresidentti Epsy Cambell (vas.) tapasi YK:n ihmisoikeuskomissaari Michelle Bacheletin viime joulukuussa.

Lapset jonottavat ruoka-apua mumbailaisessa slummissa Intiassa huhtikuussa.

TEKSTI JUHO PAAVOLA

RAJANISH KAKADE / AP / LEHTIKUVA

Koronakriisi kurittaa köyhien maiden lapsia

Yhteiskuntien sulkeminen voi uhata lasten hyvinvointia enemmän kuin koronaviruksen aiheuttama tauti, arvioi hätäavun asiantuntija Kirsi Haru Suomen UNICEFistä.

KORONAVIRUKSEN AIHEUTTAMAA covid-19:ää luonnehditaan demokraattiseksi taudiksi, sillä siihen voi sairastua kuka tahansa. Viruksen leviämistä rajoittavat toimet, kuten ulkonaliikkumiskielto ja koulujen sulkeminen, osuvat kuitenkin kipeimmin köyhiin ihmisiin, etenkin lapsiin.

”Rajoitustoimet iskevät lapsiin pahemmin kuin itse virus, vaikka yksittäiset lapsetkin voivat sairastua vakavasti”, tiivistää Suomen UNICEFin hätäavun asiantuntija **Kirsi Haru**.

Erityisen haavoittuvia ovat lapset, jotka elävät äärimmäisessä köyhyydessä, laitoksissa, pakolaisleireillä tai konfliktialueilla tai ovat vammaisia.

”Tavallisesti isovanhemmat, koulut ja kylät muodostavat lapsen turvaverkon. Nyt se katoaa, kun yhteiskunta suljetaan. Lapset jäävät oman onnensa nojaan.”

Koronapandemian takia arviolta puoltolitoista miljardia lasta ei ole saanut lähiopetusta koulussa, ja vain murto-osalla

heistä on ollut mahdollisuus sujuvaan etäopetukseen. Mitä kauemmin lapsi on poissa koulusta, sitä todennäköisemmin se keskeytyy kokonaan, Haru sanoo.

”Kaikkein haavoittuvimpia ovat lapset, joiden perheissä eletään kädestä suuhun, ja nyt rajoitustoimet vievät vähäisenkin työn. On turha murehtia koronasta, jos nälkä vie.”

Jos ei ole työtä eikä rahaa, hyväksikäytön ja lapsiavioliittojen riski kasvaa. Haru korostaakin koulun merkitystä köyhyyden vähentämisessä: opetuksen lisäksi moni lapsi saa koulussa päivän ainoan aterian.

”Juuri ruoka kannustaa useita perheitä lähettämään lapsensa kouluun.”

KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET

lapsiin näkyvät tulevina vuosina. Talouskasvun lasku prosenttiyksiköllä lisää äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten määrää arviolta 14–22 miljoonalla. Terveyspalveluihin riittää entistäkin vähemmän rahaa.

Jo nyt kymmenissä tuuharokosta kärsivissä maissa lasten rokotukset on lopetettu rajoitustoimien takia.

”Uhkana on, että helposti ja edullisesti ehkäistäviin sairauksiin kuolee lopulta enemmän lapsia kuin itse koronaviruksen aiheuttamaan tautiin.”

Eri yhteisöissä on kehitetty keinoja valistaa koronaviruksesta. Esimerkiksi Etelä-Sudanin kylissä ja pakolaisleireillä tuhannet koulutetut työntekijät ovat tiedottaneet megafoneilla taudista ja siltä suojautumisesta.

Paikallinen sitkeys ja kekseliäisyys eivät kuitenkaan riitä, vaan köyhät maat tarvitsevat kansainvälistä tukea, Haru sanoo.

”Maailma on pandemian edessä yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki. Vaikka virus kitkettäisiin omasta maasta, se palaa muualta takaisin. Siksi köyhiä maita on tuettava nykyistä enemmän.”

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Afrikan ei pidä joutua valitsemaan Euroopan ja Kiinan väliltä

Motolani Agbebi käsittelee tuoreessa väitöskirjassaan kiinalaisten yritysten roolia Afrikan kehityksessä.

Motolani Agbebi, kumpi on parempi kumppani Afrikalle, Kiina vai Eurooppa? ”Kysymykseen on mahdotonta vastata. Afrika tarvitsee kumppaneita kaikkialta, sekä kehittyvistä talouksista että teollisuusmaista. Kaikilla kumppanuuksilla on jotain annettavaa Afrikalle. Kiina on edistänyt muiden muassa liikennettä, energia-sektoria ja tietoliikennettä sekä pannut vauhtia orastavaan teollistumiseen. Euroopalla on omat vahvuutensa, kuten osaamisen ja instituutioiden kehittäminen. Afrikkaa ei pitäisi pakottaa valitsemaan näiden kahden väliltä.”

Eikö Afrikassa nähdä, että kiinalaiset ajavat vahvasti omia etujaan? ”Afrikan johtajat ymmärtävät kyllä, etteivät kiinalaiset yritykset toimi hyvää hyvyttään. Vanhan stereotypian

mukaan Kiina vie Afrikan luonnonvarat, eikä tuota pitkän aikavälin kehitystä. Tämä ei ole totta, koska Kiina luo toiminnallaan kehitystä Afrikkaan.

Eurooppalaiset sanovat myös, että Kiina ei ole kiinnostunut demokratiasta. Se on ihan hyvä pointti. Afrikan maiden ei tulisi seurata Kiinan hallintomallia. Mutta Afrikalla on vapaus valita, kenen kanssa se tekee bisnestä. Tämä vie kehitystä eteenpäin.”

Millaisissa tilanteissa kiinalaisista yrityksistä on eniten hyötyä Afrikan maille? ”Monikansalliset yritykset tekevät rahaa omistajilleen mutta myös siirtävät osaamistaan toimintamaihin ja luovat siellä työpaikkoja. Afrikan maiden saama hyöty riippuu paljon niiden oman työvoiman määrästä ja koulutustasosta.”

Yhdysvaltain presidentti Donald Trump sanoo, että tietoliikenneyritys Huawei on turvallisuusriski. Onko se sitä myös Afrikassa? ”Afrikan maiden on syytä olla tarkkana kaikkien tietoliikenneyritysten suhteen, ei pelkästään Huaweiin. Mikä hyvänsä niistä saattaa rikkoa sääntöjä. Mutta riskit ovat myös hallittavissa, siksi esimerkiksi Saksa ja Britannia tekevät yhteistyötä Huaweiin kanssa.

Huawei ja ZTE ovat suuria toimijoita Afrikassa, koska ne ovat niin edullisia. Niiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä on vaikea luopua niin kauan, kun afrikkalaiset haluavat hyötyä uusimmasta tekniikasta, joka ei ole liian kallista.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

TERVEYS VAATII VETTÄ JA VESSOJA

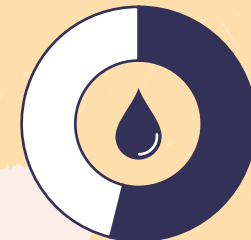
Käsienpesu saippualla puhtaassa juoksevassa vedessä on tehokas tapa torjua tarttuvia tauteja. Kaikilla afrikkalaisilla ei ole siihen mahdollisuutta koronakriisinkään aikana.

AFRIKKALAISISTA

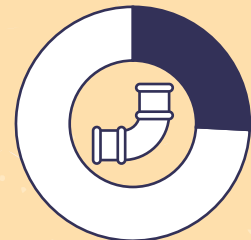
49%

AINAKIN JOSKUS ILMAN PUHDASTA VETTÄ

54%

ASUU ALUEELLA, JOSSA HANAVETTÄ

26%

ASUU ALUEELLA, JOSSA VIEMÄRÖINTI

HANA-
VESI

24%

KODIN
SISÄLLÄ

24%

KODIN ULKOPUOLELLA MUTTA
SAMASSA PIHAPIIRISSÄ

52%

PIHAPIIRIN
ULKOPUOLELLA

EI EDES
ULKOKÄYMÄLÄÄ

KÄYMÄLÄ

30%

42%

22%

7%

LÄHDE: 34 AFRIKAN VALTION KESKIARVOT AFROBAROMETRIN KYSELYISSÄ VUOSINA 2016–2018.

KORONA KOETTELEE TURVAVERKKOJA

Pandemia iskee kovimmin jo valmiiksi hauraisiin talouksiin.
Kehitysmaat tarvitsevat velkahelpotuksia ja apua sosiaaliturvansa rakentamiseen.

Euroopan maissa on kevään aikana ehditty jo keventää koronaviruksen leviämistä rajoittavia toimia, mutta monissa kehitysmaissa pandemian huipun pelätään olevan vasta edessä. Taudin etenemistä Afrikassa, Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa on mahdotonta ennustaa. Se kuitenkin tiedetään, että koronavirusi ajaa jo ennestään hauraat valtiot ja haavoittuvimmat ihmiset syvään taloudelliseen ahdinkoon.

Ensimmäinen isku on osunut palvelualoihin, kun ihmisten liikkumisrajoitukset ovat vieneet kauppiailta, ravintoloilta ja partureilta asiakkaat Intian Delhistä Senegalin Dakariin.

”Suurimpiin kärsijöihin kuuluvat köyhät mikroyrittäjät ja työntekijät, joiden on pakko tehdä joka päivä töitä ansaitakseen elantonsa”, sanoo YK-yliopiston kehitystaloustieteen tutkimuslaitoksen UNU-WIDERin johtaja **Kunal Sen**.

Agenda 2030 vaarassa

Koronakriisi koettelee etenkin virallisen talouden ulkopuolella työskenteleviä, joilta puuttuu sosiaaliturva sairauden tai työttömyyden varalta. Harvalla on säästöjäkään pahan päivän varalle.

WIDERin tutkimuksen mukaan koronavirusi voi sysätä jopa 500 miljoonaa ihmistä köyhyysrajan alapuolelle. Se vastaa kahdeksaa prosenttia maailman väestöstä.

”Köyhyyden kasvu riippuu kriisin kestosta ja ostovoiman vähenemisen suuruudesta. Joka tapauksessa köyhien määrä kääntyy maailmassa ensimmäistä kertaa nousuun 30 vuoteen”, Sen sanoo.

Hän varoittaa, että moni YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelman eli Agenda 2030:n tavoitteista uhkaa jäädä saavuttamatta. Tämä koskee etenkin äärimmäisen köyhyyden ja nälänhädän poistamista maailmasta.

Sosiaaliturvaa vahvistettava

Kunal Senin mukaan koronavirusi korostaa sosiaaliturvan kehittämisen merkitystä. Monissa itäisen Aasian maissa köyhille on tarjolla suhteellisen kattavia turvaverkkoja. Sen sijaan useasta Afrikan maasta ne puuttuvat lähes kokonaan.

Maailmanpankki on arvioinut, että Saharan eteläpuolisessa Afrikassa valtiot käyttävät sosiaaliturvajärjestelmiin keskimäärin 16 Yhdysvaltain

dollaria henkeä kohden vuodessa. Latinalaisessa Amerikassa vastaava luku on 158 dollaria.

”Kaikilla mailla on omat ongelmansa, mutta nyt jos koskaan köyhät valtiot tarvitsevat rikkailta mailta tukea turvaverkkojen rakentamiseen”, Sen sanoo.

Kehitysmaissa käytettyjä sosiaaliturvan muotoja ovat esimerkiksi köyhimmille suunnatut käteis-, ruoka- ja perusturvaohjelmat.

Edessä konkurssseja ja irtisanomisia

Ulkoministeriön kaupallinen neuvos **Mika Vehnämäki** arvioi, että koronavirusi aiheuttaa kehitysmaissa konkurssien aallon ja paljon irtisanomisia, eikä köyhien maiden hallituksilla ole varaa elvyttää tukipaketteihin rikkaiden maiden tapaan.

”Irtisanomisissa saavat yleensä lähteä ensimmäisinä nuorimmat työntekijät. Nuorisotyöttömyys kasvaa entisestään.”

Kehitysmaiden yritysten rahoitusta vaikeuttaa sekin, että kansainväliset sijoittajat siirtävät talouskriiseissä rahojaan turvallisina pitämiinsä kohteisiin. Esimerkiksi Afrikka on heidän silmissään reuna-alue, jossa riskit ovat kohonneet liian suuriksi.

Koronakriisi voi myös aiheuttaa vakavia ongelmia kansainvälisille tuotantoketjuille. Vehnämäen mukaan on hyvin mahdollista, että häiriöiden välttämiseksi länsimaiset yritykset keskittävät jatkossa tuotantoaan lähelle kotimarkkinoitaan.

”Se vähentäisi tilauksia kehitysmaista. Myös virallisen talouden ulkopuolella olevat alihankkijat kärsisivät, kun kotona käsityönä valmistetut tuotteet eivät mene enää kaupaksi isommille yrityksille”, Vehnämäki huomauttaa.

Afrikan kasvu painuu miinukselle

Koronakriisi on iso šokki kehitysmaiden kansantalouksille. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi huhtikuun puolivälissä, että Saharan eteläpuolisen Afrikan maiden bruttokansantuote supistuu tänä vuonna 1,6 prosenttia, kun viime vuonna talous kasvoi 3,1 prosenttia.

”Virus voi vaatia paljon kuolonuhreja ja kärsimystä Afrikassakin, mutta koronaviruksen vaikutukset ovat ennen muuta taloudelliset”, Mika Vehnämäki arvioi.

”Toisaalta hinnan reipas lasku helpottaa monen öljyn kulutuksesta riippuvaisen kehitysmaan tilannetta, kun polttoaine halpenee”, Vehnämäki arvioi.

Velkataakka uhkaa pahentua

Vientitulojen väheneminen kasvattaa Afrikan maiden vaihtotaseen alijäämiä, mikä heikentää paikallisten valuuttojen arvoa suhteessa maailman päävaluuttoihin. Esimerkiksi Sambian kwachan tai Mosambikin meticalin kurssit ovat lähteneet koronaviruksen puhjettua jyrkkään laskuun. Se tietää entistä suurempia vaikeuksia selviytyä ulkomaanveloista, kun vaikkapa dollareissa otetut lainat kallistuvat.

Tilannetta pahentaa Afrikan maiden velkataakan nopea kasvu 2010-luvulla. IMF varoitti jo kaksi ➡

vuotta sitten, että Saharan eteläpuolisen Afrikan maista jopa lähes puolelle voi tulla vaikeuksia maksaa velkojaan takaisin.

Huhtikuun puolivälissä IMF ilmoitti velkahelpotuksista 25 köyhälle maalle, jotta maat voivat käyttää varoja koronaviruspandemian vastaiseen taisteluun, kuten terveydenhoitoon.

”Velkahelpotukset ovat tukimuodoista helpoimpia toteuttaa, sillä niissä ei tarvitse liikuttaa rahaa. Helpotusten antamista tulee ehdottomasti pohtia jatkossakin”, Mika Vehnämäki sanoo.

Aiemmissa talouskriiseissä länsimaiset rahoittajat ovat sopineet kehitysmaille annettavien velkahelpotusten yhteisistä pelisäännöistä. Nyt luottomarkkinoiden uudeksi mahtimaaksi on noussut Kiina, jonka kanta esimerkiksi Afrikan maille myönnettyjen miljardilainojen helpotuksista on toistaiseksi epäselvä.

Nousupaineita ruoan hintaan

Afrikan paikallisten valuuttojen heikkeneminen nostaa ulkomailta ostettujen tuotteiden hintaa. Kiihtyvään inflaatioon yhdistettynä se tarkoittaa ruoan kallistumista.

Tuontiruoan saanti voi vaikeutua myös siksi, että valtiot rajoittavat elintarvikkeiden vientiä oman ruoka-huoltonsa varmistamiseksi. Suurimpiin riisinviejiin kuuluva Vietnam on jo asettanut tällaisia rajoitteita.

Ruoan hintaa voi nostaa sekin, että koronaviruksen leviämistä vastaan asete-

rajoitukset vaikeuttavat elintarvikkeiden kuljetuksia kaupunkien kauppoihin ja toreille.

”Elintarvikkeet ovat elintärkeitä hyödykkeitä. Ruokapulat ja hinnannousut saattavat johtaa melakoihin, joilla voi olla suuriakin vaikutuksia yhteiskunnan vakauteen”, Mika Vehnämäki huomauttaa.

Maailmanlaajuinen taantuma supistaa merkittävästi kansainvälisiä tavaravirtoja. Vehnämäen mukaan myös protektionismi voi lisääntyä kaupan käynnissä, jos valtiot käpertyvät suojelemaan omia etujaan yhteistyön sijaan.

Matkustus- ja kokoontumisrajoitukset vaikuttavat myös neuvotteluihin Afrikan vapaakauppa-alueesta AfCFTA:sta, jonka toivotaan vauhdittavan maanosan sisäistä kauppaa ja kehitystä.

”AfCFTA:n ministerineuvoston oli määrä sopia toukokuun lopulla muiden muassa tuotteiden alkuperäsäännöistä ja tullialennusten aikatauluista. Viimeisimpien tietojen mukaan kokousta lykätäisiin myöhempään ajankohtaan, ja sopimuksen toimeenpanon aloittaminen siirtyisi mahdollisesti ensi vuoden alkuun.”•

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KORONA HILJENSI KAMPALAN

TEKSTI SOFI LUNDIN

NORMAALIOLOISSA UGANDAN pääkaupunki Kampala ei nuku. Päivät kuluvat liikenneruuhkissa ja torien tungoksessa. Öisin baarien ja yökerhojen musiikki raikaa aina aamunkoittoon asti. Nyt koronapandemia on muuttanut kaiken. Ihmiset pelkäävät virusta ja yrittävät sopeutua presidentti **Yoweri Musevenin** määäämiin rajoitustoimiin.

Koulut, yliopistot ja baarit suljettiin ja suuret yleisötapauhtumat kiellettiin jo ennen kuin terveysviranomaiset ilmoittivat ensimmäisestä koronatartunnasta 21. maaliskuuta. Myöhemmin pysäytettiin

julkinen liikenne, suljettiin ostoskeskukset ja torikauppiaita kiellettiin myymästä ruokaa. Toukokuun alussa rajoituksia purettiin hieman, ja esimerkiksi tukkukaupat ja varastot sekä metalli- ja puusepänpajat avasivat ovensa. Ravintolat saivat luvan myydä noutoannoksia. Musevenin mukaan rajoituksia jatketaan siihen asti, kunnes hän on jakanut ilmaisen kasvosuojuksen kaikille noin 43 miljoonalle ugandalaiselle.

Kriisin seurauksena sadat tuhannet ugandalaiset ovat jääneet vaille työtä. Välittömimmin sulkutoimet ovat tuntuneet entuudestaan kovaosaisimpien arjessa:

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Englannin kielestä suomentanut Tiina Kirkas.

monet elävät kirjaimellisesti kädestä suuhun ja tarvitsevat päivittäisen ansionsa selviytyäkseen hengissä.

”Elämä on muuttunut tosi vaikeaksi. Ilman työtä ei ole rahaa, jolla voisi elättää perheen. Suunnittelin lähteväni maalle, mutta julkinen liikenne ei toimi, joten olen jäänyt tänne jumiin ilman työtä”, kertoo **Joseph Ngirumpatse**, joka on vuosia ajanut boda bodaa eli moottoripyörätaksia.

Toukokuun puolivälissä Ugandan terveysviranomaisten varmistamia virus-tartuntoja oli noin 250. Yhtään kuolemantapausta ei ollut rekisteröity.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityislehti.fi.

VILLE LÄHDE

Vain pehmeät keinot tehoavat väestökehitykseen

VÄESTÖNKASVU ON tunteikas aihe. Siitä on vaikea saada aikaan kunnollista keskustelua, sillä näkemykset tapaavat vetäytyä yksinkertaistavaan ja poissulkevaan vastakkainasetteluun: väestönkasvu on joko kaikkien ongelmien alkujuuri tai todelliset ongelmat ovat jossain muualla.

Omituisinta tässä asetelmassa on, että usein väestönkasvun hillinnän oletetaan vaativan niin sanottuja kovia keinoja, kuten lapsiluvun rajoittamista pakkotoimin tai jopa sitä, että köyhyyttä, nälkää ja kulkutauteja ei torjuta. Edesmennyt **Pentti Linkola** oli tästä oma synkeä esimerkkinsä.

Väestötutkijat ovat tuskailleet tilannetta pitkään, sillä tällainen ”väestörealismi” ei kuuntele tosiasioita.

Maailman väestö kyllä kasvaa edelleen, mutta kehitys ei ole globaali vaan paikallisesti jakautunut ilmiö. Suuressa osassa maailmaa väestökehitys on tasaantunut tai jopa kääntynyt laskuun. Syntyvyys laskee liiki kaikkialla.

JOILLAIN MAAILMAN alueilla, etenkin useissa Afrikan maissa, syntyvyys on kuitenkin yhä korkeaa. Näitä alueita yhdistävät köyhyys, nälkä, heikko terveydenhuolto, energiaköyhyys, alhainen koulutustaso, turvattomuus ja naisten heikot oikeudet. Käynnissä on itseään ruokkiva kehä. Köyhyyden ja turvattomuuden seurauksena keskimääräinen lapsiluku vähenee vain hitaasti tai ei lainkaan, mikä entisestään vaikeuttaa köyhyyden voittamista. Heikko terveydenhuolto lisää kuolleisuutta, mikä sekin pitää syntyvyyden korkeana. Sanotaan, että jokaista kuollutta lasta kohden syntyy kaksi tai kolme lisää. Pakkokeinoilla ei tällaista kierrettä katkaista.

Emme voi myöskään yksioikaisesti kieltää, etteikö väestönkasvu olisi ympäristöongelma, vaikka ihmisten kulutustaso ja ilmastopäästöt olisivat alhaiset. Tällainen naiivi ajattelu sivuuttaa sen, että paikallinen sitkeä väestönkasvu pahentaa alueellisia ympäristöongelmia, kuten metsäkatoa tai makean veden niukkuutta, vaikka alue tuottaisikin vain pienen osan globaaleista päästöistä. Myös tämä vaikeuttaa kurjuuden kierteen katkaisemista.

ANTTI SALMINEN

Emme voi yksioikaisesti kieltää, etteikö väestönkasvu olisi ympäristöongelma, vaikka ihmisten kulutustaso ja ilmastopäästöt olisivat alhaiset.

VÄESTÖNKASVUUN EI ole yhtä ihmelääkettä. Koulutus ja naisten oikeudet ovat onnistumisen kannalta välttämättömiä. Ne eivät kuitenkaan riitä, jos koulutuksella ei saa työtä tai palkalla joutuu kituuttamaan köyhyysrajalla.

Koulu ei myöskään auta, jos lapset eivät saa tarpeeksi ruokaa, iltahämärässä ei näe lukea läksyjä tai koulu on pakko lopettaa kesken. Perhesuunnittelukin on keskeinen tekijä mutta kaipaa tuekseen terveydenhuoltoa sekä puhdasta vettä, käymälöitä ja viemärintiä.

Tarvitsemme kehitystä, jossa muiden muassa köyhyyden torjunta ja paikallisten ruokajärjestelmien elvyttäminen tukevat koulutuksen ja terveydenhuollon kehittämistä. Väestöpolitiikka ei siis ole oma yhteiskunnallinen saarekkeensa, jossa tarvitaan kovia keinoja. •

Kirjoittaja on ympäristöfilosofian ja -politiikan tutkija monitieteisessä BIOS-tutkimusyksikössä.

MATTI YLÖNEN

KORONAKRIISIN HALLINTA RATKAISEE GLOBAALIN KEHITYSAGENDAN TULEVAISUUDEN

Pandemia on saanut rikkaat maat keskittymään sisäisiin ongelmiinsa samalla, kun globaalissa etelässä kasvaa merkittävä humanitaarinen ja taloudellinen kriisi. Sen ratkaiseminen vaikuttaa monella tavalla myös rikkaisiin maihin.

Huhtikuussa 2020 ympäri maailmaa kohahdettiin, kun presidentti **Donald Trump** ilmoitti vetävänsä Yhdysvaltain rahoituksen Maailman terveysjärjestöltä WHO:lta. Pohjoismaat kiiruhtivat ilmoittamaan lisärahoituksesta YK-järjestölle, josta oli tullut presidentinvaaleja kohti kulkevan suurvallan sisäpoliittinen pelinappula.

Suomen tukilupaus tarkoitti käytännössä vuonna 2015 tehdyn rahoitusleikkauksen perumista. Tuolloinen leikkaus tehtiin osana suurempia kehitysyhteistyön määrärahojen vähennyksiä, jotka kohdistuivat laajemminkin Suomen YK:lle antamaan tukeen.

YK-järjestelmän ja Agenda 2030 -tavoitteiden ympärille rakentuneen globaalin kehityksen toimintaohjelman tulevaisuus on merkittävä kysymys, sillä globaalissa etelässä kytee koronapandemian seurauksena inhimillinen ja taloudellinen kriisi. Historia on osoittanut, että tällaiset kriisit ruokkivat ennemmin tai myöhemmin kansainvälistä epävakautta, jolta rikkaat maat eivät voi eristää itseään. Koronakriisin globaali hallinta on näin ollen yksi ihmiskunnan lähitulevaisuuden kohtalonkysymyksiä.

Kehitysmaat ovat haavoittuvampia kuin edellisessä kriisissä

Koronakriisi on jo johtanut yhdysvaltalaisen *Financial Times* -lehden mukaan yli 70 miljardin euron pääomapakoon kehittyvistä talouksista. Vertailukohtaa tälle voidaan hakea vuoden 2008 finanssikriisistä, jonka aiheuttama pääomapako oli vain noin neljäsosa tästä. Maailman kauppajärjestö WTO on ennustanut maailmankaupan volyymin pienenevän pahimmillaan jopa kolmanneksella vuonna 2020.

YK:n kehitysohjelma UNDP arvioi, että tulonmenetykset kehitysmaissa nousevat 220 miljardiin euroon. Kehitysmaiin suuntautuvat investoinnit kärsivät, heikkenevät valuuttakurssit lisäävät lainojen hoitokustannuksia, ja siirtotyöläisten rahalähetykset ulkomailta ehtyvät. Myös matkailun väheneminen sekä öljyn ja muiden hyödykkeiden hintojen lasku lyövät isoa lovea monen kehitysmahan talouteen.

Kehitysmaat ovat nyt monin tavoin huonommassa asemassa kuin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, varoittaa myös YK:n kauppa- ja kehityskonferenssi UNCTAD. Pohjoisen keskuspankkien massiivisia toimenpiteitä ei enää voida sellaisenaan toistaa, kun korot ovat jo nollassa. Kriisi voi ajaa monia yrityksiä ja valtioita vähentämään riippuvuuttaan kehitysmaihin ulottuvista globaaleista tuotantoketjuista.

Yli puolet maailman ihmisistä ei ole minikäänlaisen sosiaaliturvan piirissä. Epätoivo synnyttää yhteiskunnallista levottomuutta, jonka seuraukset leviävät usein valtiollisten rajojen yli.

Kaikki kehitysyhteistyötä tekevät monikanalliset järjestöt ovat aktivoituneet. Esimerkiksi YK:lla on uusi rahasto koronakriisistä selviytymistä varten. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ilmoitti maaliskuun lopussa, että kokosen yli 900 miljardin euron lainoituskapasiteetti on käytettävissä, ja kehitysmaaille luvattiin nopeutettua menettelyä. Kansainväliset kehityspankit ovat ilmoittaneet lainahanojensa aukaisemisesta.

Toisaalta rikkaat maat ovat jääneet yhä pahemmin jälkeen jo vuonna 1970 sovitusta tavoitteesta nostaa kehitysyhteistyömäärärahat 0,7 prosenttiin bruttokansantulostaan.

Mitä tapahtuu globaalille kehitysagendalle?

Tässä kriisissä maailmanpolitiikan keskiöön on kenties hieman yllättäen noussut kaikkia maailman valtioita edustava YK. Yhdistyneiden kansakuntien nousu parrasvaloihin ei kuitenkaan ole johtunut globaalin yhteistyön vahvistumisesta vaan pikemminkin sen puutteesta.

WHO on kyllä koordinoinut pandemiaan liittyviä politiikkasuosituksia ja tutkimusta, mutta varsinaisten pandemian hillitsemiseen tähtäävien toimien ja globaalin talouskriisin kansainvälinen koordinaatio on ollut minimaalista. Kukin valtio on pyrkinyt turvaamaan itselleen pandemian hoidossa välttämättömiä testejä, laitteita ja suojavaruksia.

Yhdysvaltojen huomio on kiinnittynyt lähes täysin sisäpolitiikkaan, ja Euroopan unionin jäsenmaista on tullut keskenään aiempaa riitaisampi joukko. Kiinan huomio on myös monelta osin sen omissa ongelmissa. Vastaavaa tilannetta saa kapitalistisen valtioyhteisön sisältä hakea 1930-luvulta asti. Tuolloin valtioiden kyvyttömyys yhteistyöhön synnytti valuuttasotien leimaaman epävakauden ajan, joka päättyi lopulta toiseen maailmansotaan.

Toisaalta 1930-luku synnytti Yhdysvalloissa New Deal -investointiohjelman, joka loi työpaikkoja ja tasoitti tuleroja. Se inspiroi myös toisen maailmansodan jälkeistä Euroopan jälleenrakennusta. Meneillään oleva koronakriisi on vahvistanut vaatimuksia Green New Deal -ohjelmista, joilla toteutettaisiin ilmastokestävyys vaatimat suuret infrastruktuuri-investoinnit. Näin syntyvät työpaikat samalla elvyttäisivät taloutta ja auttaisivat siten kriisin synnyttämään työttömyyteen.

Velkojen mitätöinti nousi jälleen keskusteluun

Yksi harvoista poikkeuksista kansainvälisessä koordinaatiossa oli huhitkuun puolessavälissä Saudi-Arabiassa järjestetty G20-ryhmän kokous, joka ohitettiin varsin pienellä mediahuomiolla. Julistuksessaan G20-maat sitoutuivat jäädyttämään valtioiden lainojen lyhennykset yli 70:ltä maailman köyhimmältä maalta.

Näitä lainoja ei päätetty mitätöidä, mutta maksatukset keskeytettiin. Nähtäväksi jää, auttaako

se köyhimpien maiden kärjistyvään tilanteeseen: velat tulevat joka tapauksessa myöhemmin täysimääräisinä maksettaviksi. Myös Kiinasta on tullut 2000-luvulla merkittävä velkoja. Sen suhtautuminen lainojen mitätöintiin on avoin kysymys.

Suurten globaalien kriisien kerrannaisvaikutuksia on hyvin vaikea ennustaa, kuten nähtiin edellisessä suuressa finanssikriisissä. Silloin Yhdysvaltojen asuntolainamarkkinoiden kupla johti eurooppalaiseen pankkikriisiin, jonka jälkipyykkiä pestiin lopulta Kreikassa ja Portugalissa.

Yhdysvaltojen kongressi on varoittanut, että koronakriisi voi johtaa valtiollisiin konkursseihin eri puolilla maailmaa. Kehittyvien valtioiden velkataakka lähes kaksinkertaistui 2010-luvun aikana. Pääosa tästä velkaantumisesta oli valtionyhtiöiden lainoja.

Nopeasti kasvavat valtioiden velkataakat ovat herättäneet pitkän tauon jälkeen keskustelua velkojen mitätöinnistä. Eurooppalaisten kehitysjärjestöjen kattojärjestö Eurodad vaati kriisin alussa G20-maita, IMF:ää ja Maailmanpankkia mitätöimään köyhimpien maiden velkoja.

Näin on menetelty historiassa usein aiemminkin. Irakin velkoja mitätöitiin **Saddam Husseinin** hallinnon kaatumisen jälkeen. Myös 2000-luvun alkupuolella mitätöitiin merkittävä osa kaikista köyhimpien maiden valtiollisista veloista.

Velkojen mitätöinti voi olla oikeudenmukaisuuskysymys, jos velkojen maksaminen aiheuttaa merkittävää inhimillistä kärsimystä. Velat ovat epäoikeudenmukaisia silloinkin, jos ne on alun perin myönnetty esimerkiksi diktaattoreille.

Velkojen mitätöinti voi usein tuoda pitkällä aikavälillä hyötyjä myös velkojille. Taloudellinen ja inhimillinen kurjuus synnyttää epävakautta, joka säteilee ennemmin tai myöhemmin maiden rajojen yli.

Hyvä historiallinen esimerkki tästä olivat maailmansodat. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen ympärysvallat halusivat rangaista Saksaa sotakorvauksilla, joiden ehtojen täyttäminen oli selvästi mahdotonta. Tuloksena oli yhteiskunnallinen ja taloudellinen sekasorto, joka lopulta loi edellytykset **Adolf Hitlerin** kansallissosialistien nousulle.

Toisen maailmansodan voittajavaltiot olivat

oppineet vuoden 1919 Versaillesin rauhansopimuksen virheistä. Saksan velat neuvoteltiin uusiksi vuoden 1952 Lontoon sopimuksella, joka käytännössä sitoi velkojen maksun Saksan talouden ja viennin menestyksekkääseen uudelleenkäynnistymiseen. Syntyi Saksan talousihme, joka hyödytti koko Eurooppaa.

Myös muita innovatiivisia aloitteita tarvitaan

Eurooppalaiset maat ovat voineet rahoittaa mittavia elvytyspakettejaan lähes nollakorkoisilla lainoilla, joita ne saavat markkinoilta. Monelle kehitysmaalle halvat lainakorot ovat vain haave.

Argentiinan keskuspankin entinen johtaja **Alfonso Prat-Gay** on ehdottanut, että IMF loisi kehittyvien maiden lainoitukseen uuden määraaikaisen instrumentin, joka myöntäisi takuita kehittyvien maiden lainoille. Instrumentti olisi voimassa vuoden 2021 loppuun. Se loisi kehittyville maille liikkumatilaa pandemian kukistamiseen ja talouskriisin selättämiseen.

UNCTAD on puolestaan vaatinut IMF:ää osoittamaan vahvemmin tukeaan kansainvälisille pääomaliikkeiden kontroleille. Pääomaliikkeiden kontroleilla estetään kriisitilanteessa hallitsematonta pääomapakoa ulkomaille. Käytännössä kyse on esimerkiksi pääomansiirtojen verottamisesta tai suoranaisista vientikielloista. Tämä auttaisi kriisin kanssa kamppailevia köyhempiä valtioita vakauttamaan talouspolitiikkaansa.

Vuoden 2008 finanssikriisi sai IMF:n hieman lämpenemään pääomakontrolleille, mutta tuolloin

muutos jäi puolitiehen. IMF:n kanta on tärkeä, sillä se toimii kriisiin ajautuneiden maiden lainoittajana.

Euroopassa on keskusteltu myös Euroopan keskuspankin mahdollisuudesta rahoittaa suoraan jäsenmaiden menoja luomalla rahaa sen sijaan, että kriisi pakottaisi valtiot velkaantumaa kansainvälisille sijoittajille. Kehitysmaiden mahdollisuudet tällaisiin keinoihin ovat usein pienemmät, ja ongelma vaatisi kansainvälistä yhteistyötä.

Kuka koordinoi?

Edellinen finanssikriisi nosti rikkaiden teollisuusmaiden ja nousevien talouksien G20-ryhmän parrasvaloihin. Monet tärkeimmistä linjauksista rahoitusmarkkinoiden vakauttamiseksi tehtiin kevään 2009 G20-kokouksessa Lontoossa. G20 on käytännössä itse itsensä nimittänyt maaryhmä, jolla ei ole takanaan kansainvälisten järjestöjen kaltaista hallintokoneistoa.

Nyt tilanne on sekavampi, vaikka koordinaation tarve on ilmeinen. Täsmätuki yksittäisille YK-järjestöille, kuten esimerkiksi WHO:lle, on välttämätön alku, mutta se ei yksin riitä. Tarvitaan tukea ja resursseja YK:n aseman vahvistamiseen kansainvälisen yhteistyön koordinoijana. Muuten kansainvälisen yhteisön yhtenäisyys uhkaa rapautua entisestään. Tämä ei pitkällä aikavälillä olisi kenenkään etu. •

Kirjoittaja on tutkijatohtori Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.

Velkojen mitätöinti voi olla oikeudenmukaisuuskysymys, jos velkojen maksaminen aiheuttaa merkittävää inhimillistä kärsimystä. Velat ovat epäoikeudenmukaisia silloinkin, jos ne on alun perin myönnetty esimerkiksi diktaattoreille.

SANDRINE DIXSON-DECLÈVE, HUNTER LOVINS,
HANS JOACHIM SCHELLNHUBER & KATE RAWORTH

Viruksen jälkeen kohti vihreämpää taloutta

Sen sijaan, että vain reagoisimme koronakriisin kaltaisiin hätätiloihin, meidän tulee rakentaa talousjärjestelmiä, joissa uhkia on nykyistä vähemmän.

Koronavirus on pakottanut valtiot täydelliseen eristykseen, pelästyttänyt ihmiset ympäri maailmaa ja ajanut rahoitusmarkkinat kriisiin. Pandemiaan on vastattava välittömästi ja voimakkaasti. Mutta hoitaessaan kriisiä hallitusten on myös katsottava kauemmas. Yksi lupaava ja eteenpäin luotaava poliittinen suunnitelma on Euroopan komission ”European Green Deal”. Se tarjoaa useita tapoja tukea yhteisöjä ja eniten viruksen vuoksi kärsiviä yrityksiä.

Koronakriisi heijastaa laajempaa trendiä: maailmanlaajuisia kriisejä on

tulossa lisää. Jos rämmimme jokaisen uuden kriisin läpi säilyttäen nykyisen talousmallin, tulevat šokit ylittävät ennen pitkää hallitusten, rahoituslaitosten ja yritysten kyvyn hallita riskejä ja vastata kriiseihin. Itse asiassa koronakriisissä on jo käynyt näin.

Rooman Klubi varoitti samasta asiasta vuoden 1972 kuuluisassa raportissaan *The Limits to Growth*, ja uudeleen vuoden 1992 raportissa *Beyond the Limits*. Molempien pääkirjoittaja **Donella Meadows** varoitti jo tuolloin, että ihmiskunnan tulevaisuutta ei ratkaise yksittäinen hätätila vaan monta

erillistä toisistaan riippuvaista kriisiä, jotka nousevat kyvyttömydestämme elää kestävästi. Olemme jo kauan kulkeneet kohti katastrofia käyttämällä maapallon luonnonvaroja nopeammin kuin ne uusiutuvat sekä tuottamalla jätteitä ja saasteita maapallon kantokykyä nopeammin.

YHTEISELLÄ PLANEETALLAMME kaikki lajit, maat ja geopolittiset ongelmat ovat pohjimmiltaan yhteydessä toisiinsa. Nyt saamme todistaa, kuinka uuden koronaviruksen puhkeaminen Kiinassa aiheuttaa tuhoa ympäri

maailmaa. Koronaviruksen tavoin ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden kato ja talousromahdukset eivät tunnusta kansallisia tai edes fyysisiä rajoja. Nämä ongelmat voidaan hoitaa vain yhteistyöllä, joka aloitetaan paljon ennen kuin ongelmista on tullut täysimittaisia kriisejä.

Koronaviruspandemia on meille herätysshuuto pysäyttää maapallon rajojen ylittäminen. Metsien ja luonnon monimuotoisuuden kato sekä ilmastonmuutos tekevät pandemioista entistä todennäköisempiä. Metsäkato ajaa villieläimiä lähemmäs ihmisasutusta ja lisää todennäköisyyttä, että eläinperäiset virukset, kuten SARS-CoV-2, siirtyvät lajista toiseen. Hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli varoittaa ilmastolämpenemisen todennäköisesti kiihdyttävän uusien virusten syntyä.

Hallitukset, jotka onnistuvat hillitsemään epidemioita, toimivat kaikki saman kaavan mukaan: ”Seuraa tutki-

Metsien ja luonnon monimuotoisuuden kato sekä ilmastonmuutos tekevät pandemioista entistä todennäköisempiä.

mustietoja ja valmistaudu tulevaan”. Mutta paremmin voidaan toimia. Sen sijaan, että vain reagoisimme hätätiloihin, voimme tieteen avulla suunnitella talouksia, jotka vähentävät ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen ja pandemioiden uhkia. On alettava investoida olennaiseen rakentamalla perustaa vihreälle kiertotaloudelle, joka pyrkii hyödyttämään kaikkia ihmisiä luontopohjaisilla ratkaisuilla.

KORONAVIRUSKRIISI OSOITTAA, että on mahdollista tehdä hyvin nopeasti perusteellisia muutoksia.

Olemme äkkiä siirtyneet eri maailmaan ja erilaiseen talouteen. Juuri nyt hallituksilla on kiire suojella kansalaistensa terveyttä ja taloutta. Mutta on myös vahvat taloudelliset perusteet käyttää kriisiä kimmokkeena globaalin järjestelmän muutokseen.

Ei esimerkiksi ole yhtään hyvää syytä olla luopumatta fossiilisista polttoaineista ja ottaa käyttöön uusiutuvan energian teknologiaa, josta suurin osa on globaalisti saatavilla ja usein jo fossiilisia polttoaineita halvempaa. Öljyn hinnan nyt romahdettua on luovuttava haitallisista fossiilisten polttoaineiden tuista. Johtavien teollisuusmaiden G7-ryhmä ja monet Euroopan maat ovat jo luvanneet tehdä näin vuoteen 2025 mennessä.

On aivan mahdollista siirtyä välittömästi teollisesta maataloudesta maaperää elvyttäviin menetelmiin. Näin voitaisiin sitoa hiilidioksidia maaperään riittävästi ilmastokriisin kääntämiseksi. Samalla saataisiin taloudellista voittoa: edistettäisiin talouden ja ympäristön kantokykyä, luotaisiin työpaikkoja ja parannettaisiin sekä kaupunkien että maaseudun hyvinvointia.

Monet paikallishallinnot kokeilevat nyt eri puolilla maailmaa uusia talousmalleja, jotka kaikki painottavat elvyttävää maataloutta. Näiden mallien

periaatteena on elää maapallon rajojen mukaisesti. Yksi tämän artikkelin kirjoittajista, **Kate Raworth**, puhuu ”donitsitaloustieteestä” (Doughnut Economics). Sen mukaan on luotava ”kaikille ihmisille turvallinen ja oikeudenmukainen tila, jossa toimia”. Toisin sanoen on toimittava maapallon luonnollisten rajojen puitteissa (donitsin uloin kehä). Samalla on varmistettava, etteivät marginaalissa elävät yhteisöt jää jälkeen (putoa donitsin reikään).

MENEILLÄÄN OLEVAA kriisiä hoitavien poliittisten päättäjien pitäisi tukea kansalaisten elinkeinoja investoimalla uusiutuvaan energiaan fossiilisten polttoaineiden sijasta. On aika kohdentaa vuosittain fossiilisten polttoaineiden tukiin käytetyt 5,2 biljoonaa Yhdysvaltain dollaria vihreään infrastruktuuriin ja metsitykseen. On investoitava yhteiseen, elvyttävään, vähäpäästöiseen ja parempaan kiertotalouteen.

Ihmiset ovat sisukkaita ja yritteliäitä. Pystymme hyvin aloittamaan alusta. Jos opimme virheistämme, voimme rakentaa valoisamman tulevaisuuden kuin sen, joka meitä nykymenolla odottaisi. Otetaan tämä mullistava hetki mahdollisuutena ja investoidaan yhteiskunnan sietokykyyn, jaettuun vaurauteen, hyvinvointiin ja ihmisten terveyteen koko planeetalla.

Olemme jo kauan sitten ylittäneet luonnolliset rajamme, on aika yrittää jotain uutta. •

Sandrine Dixon-Declève on Rooman Klubin toinen pääjohtaja, Hunter Lovins Natural Capitalism Solutionsin pääjohtaja, Hans Joachim Schellnhuber Potsdamin Institute for Climate Impact Researchin entinen johtaja ja Kate Raworth Oxfordin yliopiston Environmental Change Institutin vanhempi jäsen. Lovins, Schellnhuber ja Raworth ovat myös Rooman Klubin jäseniä.

© Project Syndicate

Englannin kielestä suomentanut Outi Einola-Head.

Lisää Project Syndicaten puheenvuoroja Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

Miehet tutkailevat sanomalehtiä Dar es Salaamissa huhtikuussa. Toisin kuin monet muut Afrikan maat, Tansania ei ole sulkenut kauppoja eikä toreja koronakriisin aikana.

TEKSTI ESA SALMINEN | KUVAT LEHTIKUVA / AFP PHOTO / DANIEL HAYDUK, JAMII FORUMS

25

TANSANIASSA PUHUTAAN KUIISKIEN

Kansalaiset vaikenevat mielipiteistään ja toimittajat sensuroivat tekstejään, jotta välttyvät sakoilta tai jopa vankilalta. Jamii Forums tarjoaa verkossa mahdollisuuden puhua vapaasti myös politiikasta ja korruptiosta.

Jos seurueeseen liittyy yksikin tuntematon henkilö, kaikki hiljenevät.

Näin sanovat monet tansanialaiset, kun heiltä kysyy maan nykyisestä ilmapii-
piiristä. Sen myös huomaa: osa puhuu avoimesti, mutta kun nauhuri käynnistyy ja haastattelu alkaa, sanat käyvät varovaisiksi. Jos uskaltautuu kysymään hallituksesta, ihmiset katsovat toisaalle ja vaikenevat.

Marraskuussa 2015 valtaan noussut presidentti **John Magufuli** on pannut Tansanian median, kansalaisyhteiskunnan ja keskustelukulttuurin tiukkaan liekaan. Toimittajien suojelujärjestön CPJ:n mukaan toimittajia on kadonnut ja paennut maasta. Lehtiä on suljettu ja oppositiopoliitikkoja pidätetty.

”Viesti on, että valtio kuuntelee kaikkialla”, sanoo **Maxence Melo**.

Hän johtaa Tansanian suurinta verkoston keskustelufoorumia Jamii Forumsia

ja on yksi harvoista, joka sanoo edes jotain maan ilmapii-
piiristä omalla nimellään.

Kun Magufuli aloitti virassaan, häneltä odotettiin paljon: hänen toivottiin kitkevän korruptiota ja veronkiertoa. Liikenneministerinä hän oli rakennuttanut paljon teitä, ja siksi häntä kutsuttiin *bulldozeriksi*, pusku-
traktoriksi.

Nyt pusku-
traktorin alle ovat jääneet monet kansalaisvapaudet.

Aina kannattaa epäillä

Tansanialaiset eivät juurikaan välitä siitä, että heidän vapauksiaan on vähennetty, ilmenee afrikkalaisten mielipiteitä mittaavan Afrobarometrin kyselyistä vuosina 2018–2020.

Vain 39 prosenttia kyselyihin vastanneista tansanialaisista kannattaa täyttää kokoontumis- ja yhdistymisvapautta, ja 34 prosenttia pitää vapauksia turvallisuudentunnetta tärkeämpänä. Vastaava

Tilastolain nojalla saa julkaista vain valtion virallisesti hyväksymää numerotietoa.

osuus kannattaa viestinnän yksityisyyttä, kun taas 64 prosentin mielestä hallitus saa seurata sitä, mitä kansalaiset puhuvat.

Afrobarometrin mukaan vastaajien selvä enemmistö katsoo, että Tansania kulkee oikeaan suuntaan, korruptio vähenee ja ihmisillä on ilmaisunvapaus.

Mediatutkija **Vicensia Shule** Dar es Salaamin yliopistosta ei usko, että tutkimustulokset kuvaavat tansanialaisten tunteja oikein.

”Ihmiset pelkäävät eivätkä luota haastattelijaan. Tyypillisesti kyselyt myös tehdään valtaapuoleen kannattaja-alueilla. Totta kai siellä puolustetaan hallitusta”, hän sanoo.

Maxence Melo on samaa mieltä: on tavallista epäillä tuntemattoman kyselijän motiiveita ja hänen suhdettaan hallitukseen.

Hän kertoo tapauksesta, jossa Jamii Forums selvitti naisten varautumista digitaalisen turvallisuuden uhkiin.

”Eräässä ostoskeskuksessa 60-vuotiaiden naisten ryhmä vakuutti, ettei tiennyt mitään kyberturvallisuudesta eikä ollut koskaan kuullut Jamii Forumista. Kun kerroin heille foorumin toiminnasta, naiset rentoutuivat ja kysyivät, oliko heidän oikeasti turvallista puhua avoimesti Jamii Forumsista. Hetken kuluttua yksi naisista näytti puhelintaan, jossa oli ladattuna meidän sovelluksemme.”

Avointa puhetta

Rouvalla oli syynsä salata se, että hän seuraa Jamii Forumsia puhelimellaan. Foorumissa on puolitoista miljoonaa keskustelua, joista monissa puhutaan politiikasta ja korruptiosta. Sen mainoslause on: ”Täällä uskalletaan puhua avoimesti.”

Foorumilla on yli puoli miljoonaa rekisteröityä käyttäjää ja kaksin verroin

vierailijoita. Kuka tahansa voi aloittaa keskustelun välittämällä vaikkapa jonkin uutisen. Sen jälkeen Jamii Forumsin työntekijät tutkivat ja täydentävät uutista, ja parhaimmat lähetetään tilaajille sosiaalisen median kautta. Keskusteluihin osallistutaan päivittäin 80 000–100 000 viestillä, joita moderaattorit perkaavat vuorokauden ympäri, Maxence Melo kertoo.

Viime vuonna Melo sai työstään CPJ:n arvostetun sananvapauspalkinnon.

”Tansanialainen media ei palkinnosta juurikaan uskaltanut kirjoittaa”, hän sanoo.

Jamii Forums tunnetaan myös Tansanian Wikileaksina, koska sille vuodetaan tietoa esimerkiksi korruptiosta. Keväällä 2020 se aikoo avata sivuston, jossa tarkastetaan julkisuudessa esitettyjen puheiden faktoja ja paljastetaan valeuutisia.

Julius Donald järjestää sanomalehtiä kioskissaan Mwanzassa syyskuussa 2015 ennen vaaleja, joissa John Magufuli valittiin ensimmäisen kerran Tansanian presidentiksi.

Melo ja Jamii Forums on haastettu usein oikeuteen. Esimerkiksi huhtikuun alussa Melo tuomittiin vuodeksi vankeuteen tai noin 1 200 euron sakkoihin poliisin tutkimusten estämisestä, kun hän ei paljastanut foorumin kirjoittajien nimiä. Hän maksoi sakon mutta aikoo valittaa tuomiostaan ylempään oikeusasteeseen.

Ilmaisukanavat vähissä

Jamii Forums on rekisteröitynyt kansalaisjärjestöksi, joten sitä eivät koske Tansanian tiukat medialait. Niitä on viime vuosina säädetty useita.

Kyberturvallisuuslain perusteella toimittajia voidaan syyttää hallituksen mielestä valheellisten sisältöjen julkaisemisesta. Tilastolain nojalla taas saa julkaista vain valtion virallisesti hyväksymää numerotietoa. Rahanpesu-

Maxence Melo johtaa Tansanian suurinta verkon keskustelufoorumia Jamii Forumsia.

lait mahdollistavat tutkiminnan, jos henkilö on saanut tukea tai palkkioita ulkomailta.

Hallituksen kritisointi voi myös johtaa syytteeseen vihapuheesta. Presidentin arvostelusta eli lain mukaan ”solvaamisesta” voi saada vankeutta.

Poliitikot ja jopa presidentti saattavat soittaa toimituksiin, jos lehden otsikko tai kirjoittelu ei miellytä. Monelle medialle tilanne on hankala, sillä niiden talous on riippuvainen valtionhallinnon mainosrahoista.

Kovat otteet ovat johtaneet median itsesensuuriin. Lehdissä hallitusta käsitellään silkkihansikkain, eivätkä kriittiset tutkijat anna haastatteluja. Monet lehdet valittelevat levikkinsä laskua, sillä hampaaton media ei kiinnosta lukijoita.

Myös sosiaalista mediaa rajoitetaan. Valtio vaatii blogin tai Youtube-kanavan pitäjältä rekisteröintiä ja noin 400 euron vuosittaista lisenssimaksua.

”Ihmisiltä on viety lähes kaikki ilmaisukanavat: kansalaisyhteiskunta, media ja sosiaalinen media”, Vicensia Shule sanoo.

Erityisen vaarallista se on nyt koronakriisin aikana, kun oikean tiedon tarve on suurimmillaan.

Rauha vaatii dialogia

Sananvapauden kurjistuminen on uusi ilmiö Tansaniassa. Vicensia Shulen mukaan heikentyminen johtuu siitä, että Tansaniassa ei ole vahvoja demokraattisia instituutioita. Siksi yhdetkin vaalit voivat keikauttaa demokratian kohti itsevaltiutta.

”Aikaisemmin ajattelimme, että meillä olisi aina presidentti, joka neuvottelee opposition kanssa ja huolehtii maan yhtenäisyydestä.”

Shule pitää myönteisenä sitä, että nyt tansanialaiset ymmärtävät, miksi presidentin valtaoikeuksien kaventamisesta olisi syytä keskustella.

Huolissaan hän on alueellisesta vakaudesta Itä-Afrikassa, jossa Tansania on ollut yksi rauhallisimmista valtioista ”Me emme voi enää näyttää tietä tai neuvotella rauhasta naapurimaissa, koska rikomme nyt itse kaikkia sääntöjä. Emme eroa mitenkään siitä, mitä **Robert Mugabe** teki Zimbabwessa tai **Paul Kagame** tekee Ruandassa”, Shule sanoo.

Ensi syksynä John Magufuli ja hänen puolueensa CCM hakevat vaaleissa jat-

kokautta Tansanian johdossa. Viime vuoden paikallisvaaleissa puolue sai 99 prosenttia annetuista äänistä, mitä Yhdysvallat ja Britannia pitivät epäuskottavana tuloksena.

Shulen mukaan tansanialaiset kaipaavat muutosta nykytilanteeseen. Jos he eivät saa sitä vaaleissa, väkivaltaisuudetkin ovat mahdollisia. Maassa on useita eri syistä tyytymättömiä ryhmiä, kuten maanviljelijät, työntekijät, uskonnolliset johtajat, yrittäjät, akateemikot ja opiskelijat, hän listaa.

”Väkivallan välttämiseksi tarvitaan dialogia. Meillä ei ole kuitenkaan aikaa, joten kaipaamme kansainvälisen yhteisön apua. Se voisi esimerkiksi painostaa hallitusta sallimaan itsenäiset selvitykset tapahtuneista ihmisoikeusrikkomuksista.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja. Hän tutustui maaliskuussa Tansanian mediakenttään ja haastatteli monia toimittajia, jotka eivät halunneet puhua nimellään.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

MITEN KÄY MOSAMBIKIN?

Köyhyys on vähentynyt Mosambikissa viime vuosikymmeninä. Miljardien arvoiset maakaasuesiintymät avaavat mahdollisuuden vauhdittaa kehitystä, mutta asiantuntijat varoittavat resurssikirouksesta.

Yhden silminäkijän mukaan iskun tekijät tulivat 27. maaliskuuta veneillä ennen aamunkoittoa. Toinen kertoo nähneensä, kuinka he marssivat kylän keskustaan rukoillen ja kantaen mustia arabiankielisiä lippuja.

Kylässä ryhmä oli hyökännyt armeijan tiloihin, vapauttanut vankeja ja nostanut mustan lipun valloittamansa rakennuksen katolle. Myöhemmin osa ryhmän jäsenistä oli palannut veneilleen ja poistunut avomerelle.

Jos kuvittelee veneiden tilalle moottoripyörät, sama olisi voinut tapahtua jossain päin Länsi-Afrikkaa, kuten vaikkapa Malissa, jossa islamistiset äärijärjestöt al-Qaida ja ISIS yrittävät kaapata suuria maa-alueita haltuunsa.

Jihadistien ilmestymistä pieniin mosambikilaisiin kyliin pidetään kuitenkin hyvin poikkeuksellisenä. Mosambikin pohjoisin maakunta Cabo Delgado on hallituksen unohtama syrjäinen alue, jossa paras tulonlähde on norsunluun, rubiinien, tukkipuun ja heroiinin salakauppa.

Enemmistö paikallisista asukkaista on muslimiteita, mutta radikalisoitumisesta ei ole ollut mitään merkkejä – ainakaan ennen vuotta 2017, jolloin hyökkäykset kaikkien yllätykseksi alkoivat.

Pelkona resurssikirous

Mosambikin hallitus seuraa pohjoisen tuoreita tapahtumia hermostuneena.

Konfliktialueelta Cabo Delgadosta löydettiin kymmenisen vuotta sitten jättimäisiä maakaasuesiintymiä. Suurin osa niiden hallinnasta on jo myyty monikansallisille yrityksille, kuten Exxon-

Mobilille ja Totalille. Mosambikin valtiovarainministeriö arvioi, että valtio nettoaa veroista ja yhtiökumppanuuksista 50 miljardia Yhdysvaltain dollaria 20–25 vuoden aikana. Pelkästään viime vuonna se kirjasi 880 miljoonan dollarin verotulot, kun yhdysvaltalainen Anadarko myi osuuksiaan ranskalaiselle Totalille.

Hallitus on pyrkinyt lopettamaan Cabo Delgaden hyökkäykset kovaotteisesti, mutta heikosti hallittua aluetta on vaikea kontrolloida. Samaan aikaan poliitikot ja kansalaisjärjestöt keskustelevat jo maakaasuvarojen hallinnasta. Monet pelkäävät resurssikirousta, eli sitä, miten äkilliset luonnonvararikkaudet lisäävät konflikteja, korruptiota ja eriarvoisuutta.

Kirouksia on Mosambikissa ollut ennenkin, sillä sitä on viime vuosikymmeninä koeteltu niin sisällissodilla, talouskurimuksella kuin ennätyksellisillä luonnonkatastrofeilla.

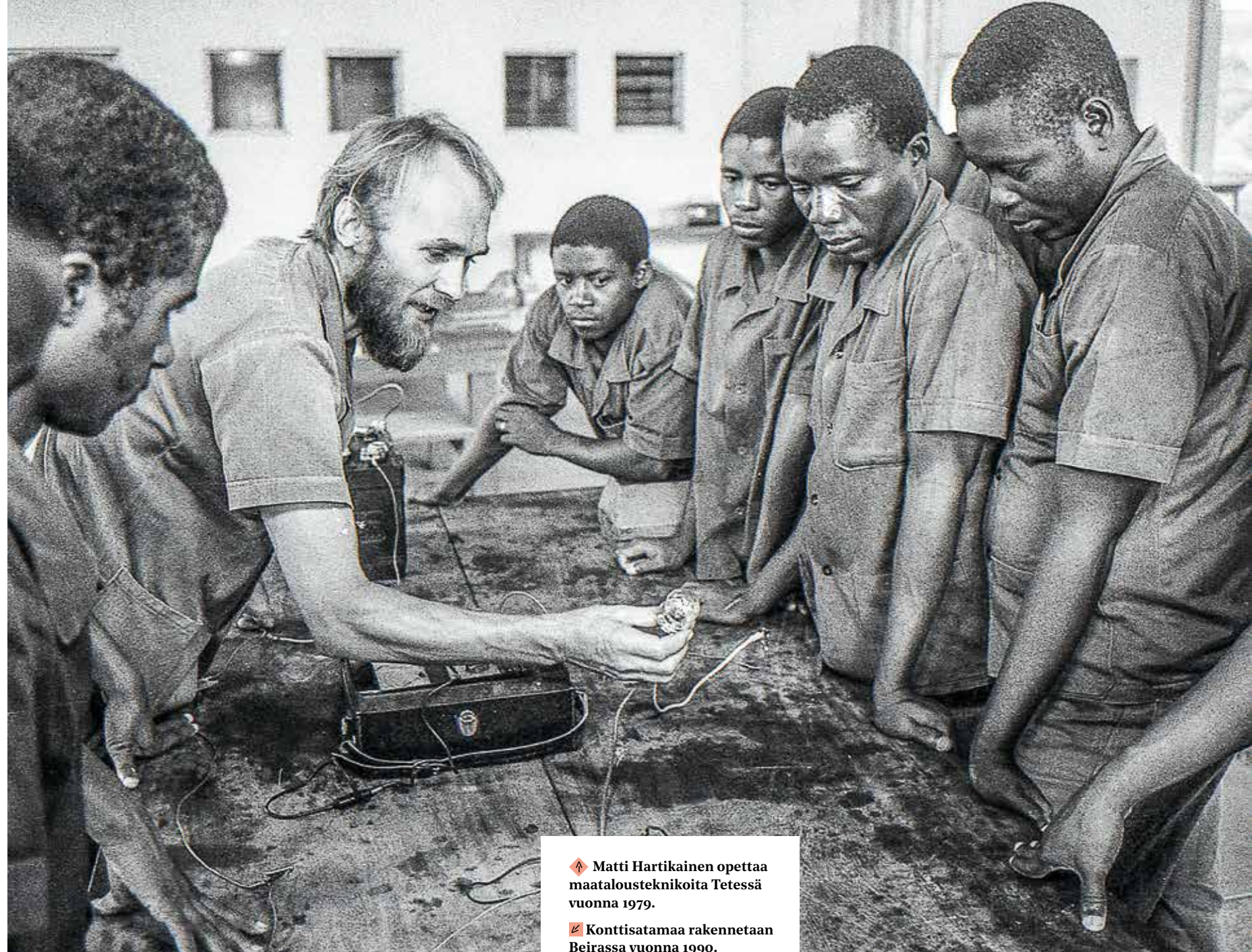
Kaikista vastoinkäymisistä huolimatta äärimäinen köyhyys on pitkällä aikavälillä vähentynyt.

Maailman köyhin maa

Mosambikia pitkältä ajalta tunteva suurlähettiläs **Laura Torvinen** muistuttaa, että maan lähtökohdat olivat heikot, kun se itsenäistyi vuonna 1975. Maassa oli käyty kymmenisen vuotta itsenäisyys-sotaa portugalilaista siirtomaahallintoa vastaan, ja kehitysmittarit olivat pohjalukemissa: yli neljäsosa lapsista kuoli ennen viidettä ikävuottaan ja vain kolme prosenttia aikuisista osasi lukea.

”Mosambikilaiset joutuivat aloittamaan täysin nollasta”, Torvinen sanoo.

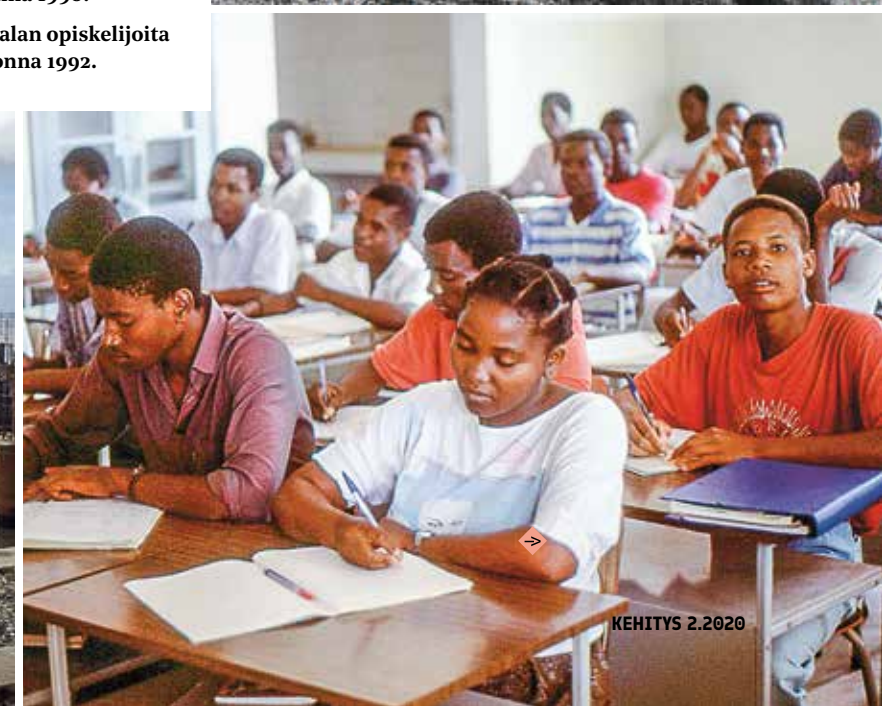
Itsenäistymisen jälkeen käytiin vielä vasemistolaisen Frelimon ja oikeistolaisen Renamon

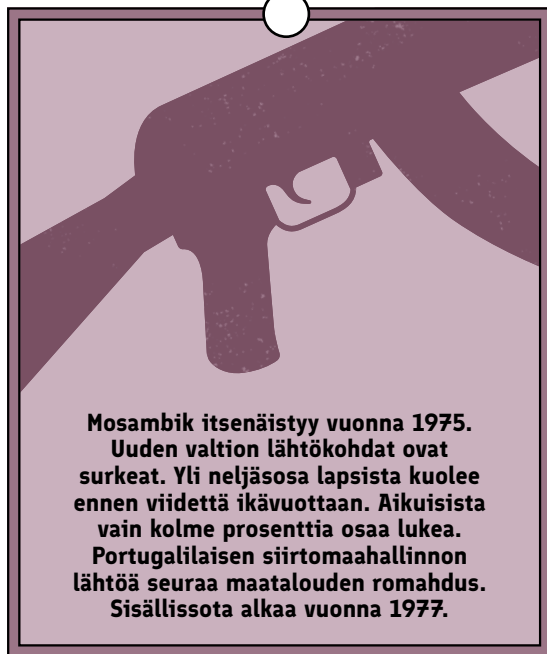
⬆️ **Matti Hartikainen opettaa maatalousteknikoita Tetessä vuonna 1979.**

🏗️ **Konttisatamaa rakennetaan Beirassa vuonna 1990.**

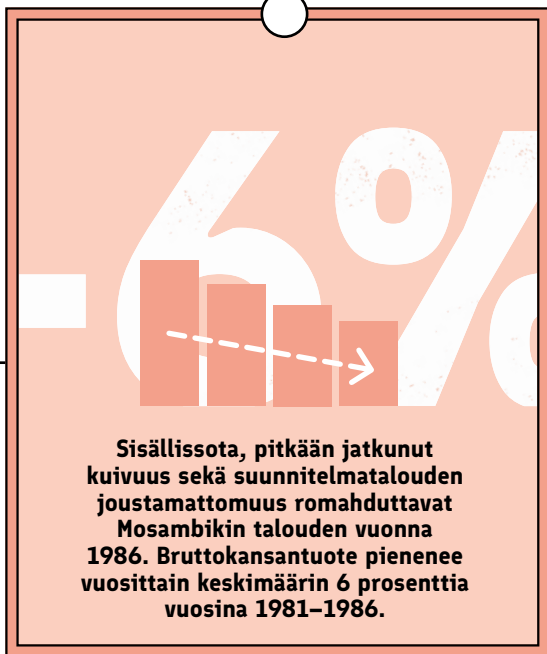
📖 **Maatalousalan opiskelijoita Boanessa vuonna 1992.**

1970

1980

välinen sisällissota, jossa kuoli yli miljoona ihmistä ja kolmannes 15-miljoonaisesta väestöstä joutui pakenemaan asuinalueeltaan. Maaseudun infrastruktuuri tuhoutui lähes täysin.

Kun rauhansopimus lopulta solmittiin vuonna 1992, Mosambik oli maailman köyhin maa.

Rakennesopeutusten kurimus

Köyhällä sosialistisella valtiolla oli edessään jättimäinen urakka talouden nostamiseksi jaloilleen. Heti alusta lähtien oli selvää, että Mosambik tulisi tarvitsemaan ulkopuolista apua.

Ulkomaiset avunantajat olivat jo tukeneet rauhanneuvotteluja ja ensimmäisten vaalien järjestämistä. Ne lisäsivät kehitysyhteistyötään, jotta maa voisi jälleen käyttää teitä, siltoja ja satamia sekä kouluttaa ja rokottaa kansalaisiaan.

Mosambikin rahantarve oli kuitenkin niin suuri, että se joutui pyytämään lainaa kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta.

Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ja Maailmanpankki asettivat tiukkoja ehtoja lainoilleen. Ne käynnistivät esimerkiksi yhden Afrikan historian suurimmista yksityistämishankkeista. Vuoteen 1999 mennessä valtio oli luopunut yli 1 200 yrityksestä. Vain kourallinen firmoja, kuten lentoyhtiö, välttyi yksityistämiseltä.

Marxilaistaiselle Frelimolle muutokset olivat ideologisesti suuria. Se allekirjoitti paperit, joilla Exxon sai itsenäisyydenajan ensimmäisen öljynsintäsovimuksen ja yhdysvaltalainen inves-

tointipankki Lehman Brothers palkattiin konsulttoimaan julkisen velan uudelleenjärjestelyitä.

IMF:n ja Maailmanpankin rakennesopeutusohjelmia toteutettiin myös monissa muissa maissa, ja niitä arvosteltiin muun muassa kohtuuttomista julkisen sektorin leikkauksista. Mosambikissakin valtion palkkalistoilla olleen lääkärin kuukausipalkka laski viidessä vuodessa 350 dollarista 100 dollariin.

”Toimeentulo ei ollut mahdollista kuin varastamalla”, Laura Torvinen sanoo.

Mosambikiin perehtyneen tutkijan **Joseph Hanlonin** mukaan sopeuttamistoimilla ei kyetty tukemaan ja monipuolistamaan maataloutta eli sektoria, jossa suurin osa väestöstä työskentelee.

Köyhyys vähenee

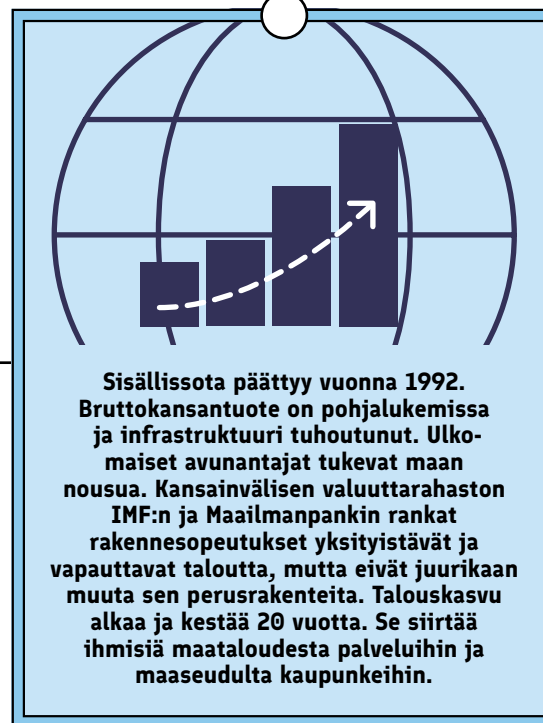
Rahapolitiikkaa saatiin kuitenkin tiukennettua ja inflaatio kuriin. Avunantajat auttoivat laatimaan tasapainoista talouspolitiikkaa, ja pikkuhiljaa Mosambikin talous alkoi nousta syvästä kuopasta. Vuonna 1996 alkoi ennätyksellinen talouskasvu, jota jatkui kaksi vuosikymmentä.

Vuosituhaten vaihteessa talouskasvu alkoi nostaa ihmisiä köyhyydestä etenkin vauraassa etelässä mutta myös köyhässä pohjoisessa. Työvoimaa siirtyi maataloudesta palveluihin, ja kaupunkien keskiluokka alkoi vahvistua.

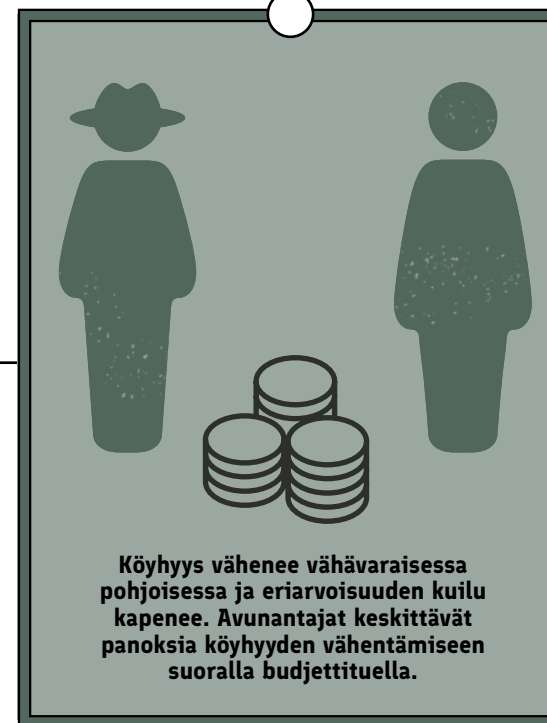
Kotitaloustutkimusten mukaan köyhyys alkoi toden teolla vähentyä 2010-luvulle tultaessa. Vuoteen 2014 mennessä puhdasta vettä oli jo 70 pro-

1990

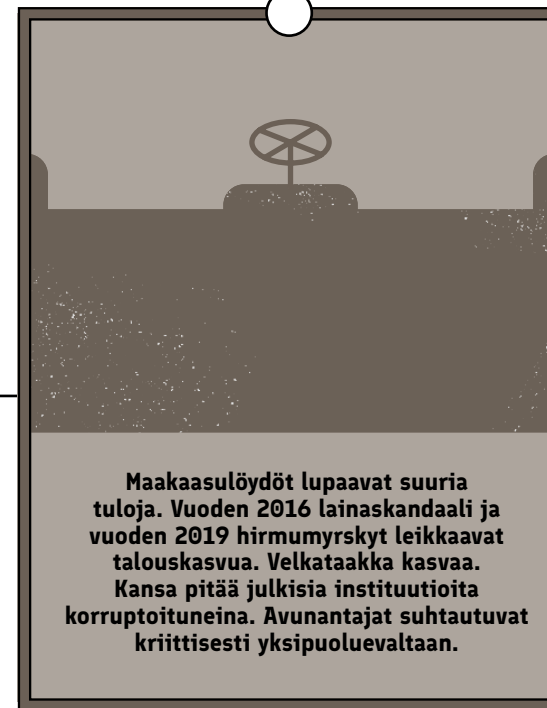
2000

2010

2020

sentilla väestöstä, kun vielä vuonna 2002 osuus oli ollut 43 prosenttia. Sähköä saavien määrä kohosi samassa ajassa 12 prosentista 41 prosenttiin. Kotitaloustutkimusten koko aikajänteellä vuosina 1996–2014 äärimmäisessä köyhyydessä elävien määrä laski 70 prosentista 46 prosenttiin.

2010-luvulla talouskasvu alkoi yhä selkeämmin perustua luonnonvarojen, kuten alumiinin ja hiilen, myyntiin. Tämä hidasti uusien työpaikkojen syntymistä, ja vähitellen taloudellinen eriarvoisuus alkoi lisääntyä, kun hyödyt valuivat kaupunkien koulutetulle keskiluokalle.

Terveys ja koulutus kohenevat

Talouskasvua rajoitti myös korkea syntyvyys. Nopea 2,9 prosentin väestönkasvu taltutti henkeä kohden lasketun talouskasvun vaatimattomalle tasolle. Nuori väestöpohja olisi periaatteessa voinut toimia talouskasvun veturina, mutta sen hyödyntämistä jarruttaa muun muassa yritysten perustamisen vaikeus. YK ennustaa, että Mosambikin väestö kasvaa nykyisestä 31 miljoonasta 100 miljoonaan vuoteen 2078 mennessä.

Talouskasvua ovat hillinneet myös luonnonkatastrofit. Esimerkiksi vuoden 2019 keväällä peräjälkeen iskeneet ennätykselliset hirmumyrskyt Iдай ja Kenneth puolittivat talouskasvun.

Monista koettelemuksistaan huolimatta mosambikilaiset ovat nyt huomattavasti terveempiä ja koulutetumpia kuin maan itsenäistymisen aikoihin.

Kun vielä 1970-luvun puolivälissä alle 5-vuotiaiden kuolleisuusaste oli 27 prosenttia, nyt luku on 7 prosenttia. Sama myönteinen suuntaus näkyy

elinajanodotteessa, joka on kohonnut 43 vuodesta 59 vuoteen. Vastaavasti alakouluikäisistä peräti 94 prosenttia käy koulua, kun vuonna 1972 heistä saatiin kouluun noin kolmasosa.

Lainaskandaali romahdutti talouden

Vaikka Frelimo onnistui kohentamaan taloutta siirtymällä joustavasti yhdestä toimintamallista toiseen, samaa ei voida sanoa sen suhtautumisesta politiikkaan. Viimeistään 2000-luvulla kävi selväksi, että puolue pönkitti yksinvaltaansa epärehellisin keinoin.

Eteläisen Afrikan vapautusliikkeitä tutkinut **Pekka Peltola** kirjoittaa, että valtaan takertuminen on melko tavallista. Vapautusliikkeet käyttävät kovia otteita kamppaillessaan sortohallintoja vastaan, ja usein nämä menetelmät ”jäävät päälle” valtaannousun jälkeen. Lopulta on kysyttävä, onko uusi hallinto yhtään sen parempi kuin vanha.

Ulkomaiset avunantajat ohjasivat 2000-luvulla osan tuestaan suoraan Mosambikin budjettiin, jotta rahojen käyttöä voitaisiin paremmin valvoa. Budjettituki lisäsi hyvää hallintoa, mutta siitä huolimatta Peltola näkee lasin puoliksi tyhjänä: ”Korruption torjumiseen ei riitä, että on kontrolloitu budjettituki. Korruptio siirtyy aina sinne, missä ei ole kontrollia.”

Vuonna 2016 paljastunut lainaskandaali tuntuu antaneen todisteita Peltolalle. Silloin kävi ilmi, että kolme valtionyhtiötä oli vuosina 2013–2014 ottanut yli kahden miljardin dollarin edestä lainoja, jotka valtio takasi. Vähintään 1,2 miljardia katosi korruption syövereihin.

📰 **Mosambikin ensimmäisen presidentin Samora Machelin patsas kaupungintalon edustalla Maputossa vuonna 2012.**

📰 **Daniel Domingo (vas.) korjaa ja ompelee vaatteita Macubassa vuonna 2012.**

Kun teko paljastui, IMF keskeytti rahoitusohjelmansa ja avunantajat jäädyttivät suoran budjettitukensa, inflaatio kohosi, keskuspankki nosti korkoja ja talouskasvu romahti.

Suuria päätöksiä edessä

Monet kytkevät lainaskandaalin Mosambikista löydettyihin jättimäisiin maakaasuvaroihin.

”Mosambikissa todennäköisesti oletettiin, että maakaasutuloja alkaisi virrata jo lähivuosina. Silloin olisi ollut jopa mahdollista maksaa lainat takaisin ilman, että kukaan huomaisi mitään”, sanoo Mosambikin valtiovarainministeriössä neuvonantajana työskentelevä **Michael Keller**.

Rahahanojen aukeaminen näyttääkin nyt myöhästyvän, ja koronaviruspandemia siirtää päivämäärää yhä kauemmaksi, kun se osaltaan vähentää maakaasun kysyntää.

Ensimmäiset hankkeet käynnistyvät vuonna 2023. Siihen mennessä Mosambikin on päätettävä, miten se alkaa hallinnoida uusia varoja. Koska maalla ei ole hallinnollista kykyä sijoittaa kaikkia tuloja, tarvitaan jonkinlainen läpinäkyvä varallisuusrahoisto, jossa raha kasvaisi myös korkoa.

Kellerin mukaan Mosambikissa on seurattu tarkkaan portugalinkielisen Angolan kamppailua öljykirouksensa kanssa. Tietoisuus siitä, että luonnonvarabuumista saatavilla varoilla pitäisi ennen kaikkea saada monipuolistettua muuta taloutta, on vahva.

Vaikka korruptio huolettaa Kelleriäkin, hän näkee erinomaisena sen, miten avoimesti Mosambikissa keskustellaan maakaasutulojen käytöstä. Se lupaa hyvää jatkon kannalta.

Suomen Maputon-suurlähetystössä hyvän hallinnon asiantuntijana työskentelevä **Jaakko Jakkila** arvioi, että vaikka kaikki sujuisi hyvin, Mosambik ei vielä 2030-luvullakaan ole päässyt eroon eriarvoisuudesta ja koulutukseenkin tarvitaan yhä lisää tuloja.

”Veikkaisin kuitenkin, että jonkinlainen varallisuusrahoisto on silloin jo käytössä, ja sen avulla on ehditty tehdä mittavia investointeja esimerkiksi tiestöön, koulutukseen ja terveydenhuoltoon.”

Tukea köyhille alueille?

Keväällä 2020 jännitetään, miten koronavirusi vaikuttaa Mosambikin tulevaisuuteen.

Samaan aikaan Cabo Delgaden tilanne jatkuu sekavana. Koska maakaasuoperaatiot vievät paljon tilaa sekä mereltä että mantereelta, alueen maanviljelijöitä on siirretty muualle ja kalastustoimintaa on lakkautettu.

”Työttömiksi joutuneet nuoret ovat saattaneet liittyä islamisteihin”, sanoo Jaakko Jakkila.

Hallitus ei aio kuitenkaan painaa jarrua. Se näkee, että maakaasulöydöt ovat antaneet ainutkertaisen tilaisuuden monipuolistaa taloutta ja nostaa väestöä köyhyydestä.

Michael Kellerin visioissa maakaasuvaroilla kehitettäisiin etenkin köyhiä pohjoisia alueita, kuten Cabo Delgado, joka on myös kärsinyt eniten uusista hankkeista.

”Hyödyn saajat olisivat kaiken lisäksi lähellä”, Keller summaa. •

📰 **Pyöräilijöitä Quelimanessa vuonna 2012.**

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla **kehityslehti.fi**.

Liikkuvat klinikat tuovat terveyspalveluja Malawin syrjäkyliin. Lapset rokotetaan, punnitaan ja lääkitään. Viime vuonna maassa aloitettiin malariarokotukset alle 2-vuotiaille lapsille. Myös äidit rokotetaan tarvittaessa.

TERVEYTTÄ KYLIIN

Lapset ja äidit rokotetaan, koululaiset oppivat pesemään kätensä, kyläläiset saavat puhdasta juomavettä. Punaisen Ristin terveystyö tuottaa tulosta Malawissa.

Puroksi kuihtuneen joen äärellä on ruuhkaa, kun Mwanamulanjen kylän naiset ja tytöt ovat saapuneet vedenottopaikalle. Likainen juomavesi on aiheuttanut perheissä paljon sairauksia. Jatkossa alueen yli 2 000 asukasta saavat turvallista vettä uudesta kaivosta.

Vapaaehtoistyöntekijä Aisha Maganga auttaa liikkuvan klinikan hoitajia lasten punnituksessa Chikatan kylässä. Tällä klinikkavierailulla hän punnitsi 160 lasta. Lasten terveystiedot kirjataan henkilökohtaisiin kortteihin.

Päivähoitokeskuksissa vapaaehtoiset hoitavat ja leikittävät 2–6-vuotiaita lapsia, jakavat heille ruokaa ja opettavat uusia taitoja. Samalla vanhemmat voivat keskittyä omiin töihinsä.

Elena Dickson esittelee Thawalen koulun äitiryhmässä ommeltua pestävää kuukautissuojaa. Ryhmissä nuoret kuulevat kuukautishygieniasta ja ehkäisystä.

"Kaasupoljin" helpottaa käsien pesua Bereun koulussa.

Näytelmäryhmä esiintyy yleisölle Chemaliron kylässä. Tällä kertaa esitys muistuttaa puhtaan veden ja sanitaation tärkeydestä ja antaa ohjeita hygieenisen käymälän rakentamiseen.

Koululaisryhmä jakaa tietoa puhtaan veden ja käsienpesun tärkeydestä Bereun koulussa. Punainen Risti on rakentanut koululle uudet käymälät.

Valokuvaaja Ville Palonen ja toimittaja Mika Jouhki vierailivat Malawissa marraskuussa 2019 Suomen Punaisen Ristin viestintädelegaatteina.

YLI VUORTEN, LÄPI KONFLIKTIEN

Lääkäri Leena Kaartinen on puurtanut vuosikymmeniä Afganistanin haastavissa oloissa. Pitkät ajat eristyksissä ja yleinen turvattomuus ovat vaatineet sitkeyttä.

Leena Kaartinen, 78, on kokenut lääkärin uransa aikana monta tautiepidemias. Pilkkukuumetta, tuhkarokkoa, aivokalvontulehdusta.

Suomessa on eletty maaliskuusta lähtien koronapandemian aikaa. Olosuhteet ovat kuitenkin jotain muuta kuin, missä Kaartinen on tautien kanssa kamppaillut. Hän on työskennellyt vuosikymmeniä Etiopian ja Afganistanin köyhissä ja karuissa oloissa.

Vaikka puitteet ovat erilaiset, jotain on samaa. Epämääräinen pelko, jota leviävä tauti ihmisissä herättää. Etiopiassa ja Afganistanissa selitystä tilanteelle haettiin pahoista hengistä ja apua amuleteista tai pyhien miesten haudoilta.

Länsimaissakin monenlaiset uskomukset ja tulkinnat ohittavat herkästi faktat, kun tilannetta yritetään käsitellä ja selittää.

”Ihminen on sama”, toteaa maailmalta takaisin Suomeen kotiutunut Kaartinen.

Kutsumus lääkäriksi

Leena Kaartinen on aina halunnut ulkomaille.

”Se on ollut ammatinvalintani ja elämäni valintojen peruste.”

Kaartinen syntyi Imatralla, mutta isän työ veturinkuljettajana vei perheen myöhemmin Riihimäelle. Nuori Kaartinen osallistui Riihimäellä paikallisen nuorisoherätysliikkeen toimintaan, tuli uskoon ja päätti, että hän haluaa lähetystyöhön.

”Käsitin kyllä pian, etten minä mikään saarnaaja ollut. Keksinkin sitten, että minusta voisi tulla lähetyslääkäri. Lääkärinä voisin käytännön kautta levittää Jumalan rakkautta.”

Kaartinen yritti kaksi kertaa lääketieteelliseen tiedekuntaan Suomessa, mutta jäi muutaman kymmenyksen päähän pisterajasta.

”Se oli minulle kauhea kriisi. Tein sitten vähän aikaa töitä matematiikan lehtorin sijaisena ja mietin, että mitä tekisin jatkossa.”

Polte lääkäriksi oli kova, ja Kaartinen päätti lopulta hakea Saksaan opiskelemaan. Ovet opiskelupaikkaan avautuivat Göttingenin yliopistossa.

”Opiskeluvuodet olivat minulle rankka vaihe. Muut nuoret elivät kuin Ellun kanat, enkä tuntenut kuuluvani porukkaan. Olin yksinäinen. Myös saksalainen kulttuuri tuntui vieraalta. Jäykältä ja viralliselta.”

Kotona vuorilla

Opintojen jälkeen 1970-luvun alussa Leena Kaartisen toive päästä töihin maailmalle toteutui, kun hän sai paikan lääkärinä kristillisen International Assistance Mission -järjestön (IAM) klinikalla Keski-Afganistanin vuoristoseudulla.

”Minua kiinnostivat paikassa nimenomaan sen syrjäisyys, alkeellisuus ja köyhät olo.”

Kaartinen sanoo rakastuneensa eristyksissä eläviin vuoriston ihmisiin, hazaroihin, ja tunsikin olevansa kotonaan. Suurempi kulttuurišokki olivat

olleet opiskeluvuodet Saksassa ja Afganistanissa amerikkalaisten ja englantilaisten työtoverien tavat.

IAM:n toiminta keskittyi etenkin äitien ja lasten terveyteen. Kaartinen hoiti potilaita järjestön perustamalla klinikalla, mutta teki myös kotikäyntejä.

”Talvella hiihdin yli lumisten vuorten pisimmillään noin 40 kilometriä suuntaansa. Paikallisilla riitti ihmeteltävää, kun kiisin alas rinteitä ’puujaloilla’. Välillä taas kuljin matkoja aasilla.”

Hazaroiden kotiseutu on Afganistaninkin mitapuualla erittäin köyhää, joten luonnollisesti myös terveydenhuolto oli siellä hyvin alkeellista ja usein lähinnä perinteisiin uskomuksiin tukeutuvaa.

Kaartinen sai kuitenkin kollegoineen kokenettua tilannetta, ja esimerkiksi naisten synnytyskuolemat ja vastasyntyneiden kuolemat kääntyivät laskuun.

Maailmanpankin mukaan 55 prosenttia afganistanilaisista eli köyhyysrajan alapuolella vuosina 2016–2017, ja todennäköisesti luku on vain kasvanut viime aikoina. Edistysaskeleista huolimatta terveydenhoidon haasteina ovat yhä pitkät välimatkat, mahdottomat hoitomaksut sekä pula henkilökunnasta ja välineistä.

”Jotta kehitys saataisiin kestävämmälle pohjalle, aloimme IAM:ssa opettaa yhä enemmän paikallisia,

esimerkiksi naisia kättilöiksi. Terveystenhoito ei voi toimia vain ulkomaalaisten varassa.”

Kokonaisvaltainen hoito

Leena Kaartisen ensimmäinen Afganistanin kausi päättyi vuoden 1973 vallankumoukseen. Uusi hallinto piti klinikan ulkomaalaisia työntekijöitä amerikkalaisina vakoojina ja karkotti heidät maasta. Kaartinen lähti takaisin Suomeen erikoistumaan lastenlääkäriksi.

Suomalainen sairaanhoito ei kuitenkaan sopinut Kaartiselle. Potilaita hoidettiin yksittäisinä sairaustapauksina, ja oli tarkkaan määrättyä, mihin asiaan kukin lääkäri sai puuttua.

”Pidän enemmän vanhanaikaisesta kunnanlääkäri-tyylistä, jossa potilasta hoidetaan kokonaisvaltaisesti. Sellainen ei ollut enää mahdollista, ja tilanne rasitti niin, että lähdin lopulta Etiopiaan töihin vuonna 1976.”

Etiopiassa Kaartinen työskenteli sairaalalääkärinä yhteensä viitisen vuotta, kunnes palasi taas hetkeksi Suomeen erikoistumaan lasten infektiotauteihin.

Vuonna 1985 vuorossa oli paluu takaisin Afganistaniin, kun se oli taas maan hallinnon puolesta mahdollista. Tällä kertaa hän ei päässyt maaseu-

Pidän enemmän vanhanaikaisesta kunnanlääkäri-tyylistä, jossa potilasta hoidetaan kokonaisvaltaisesti.

dulle heikon turvallisuustilanteen vuoksi vaan työskenteli pääkaupungissa Kabulissa aina vuoteen 1995 asti.

Rakastamaansa vuoristoon hän pääsi jälleen 1990-luvun lopulla. Siellä oli ensimmäisenä talvena vastassa jo pahaksi äitynyt aivokalvontulehdusepidemia.

”Yhtäkkiä klinikalle alkoi tulla potilaita yksi toisensa perään. Jotkut kantoivat sairastunutta selässään. Toiset olivat irrottaneet kodistaan oven, jonka päällä potilas voitiin kuljettaa vuorten yli.”

Tautiketjuja oli kuitenkin helppo seurata harvaanasutulla maaseudulla ja selvittää taudin etenemisreittiä. Viruksia levittivät usein kulukauppiat, jotka kiersivät kylästä toiseen.

Eteenpäin on mentävä

”En ole oikein koskaan tuntenut pelkoa itseni puolesta. Pelko ei ole ollut pinnalla, vaikka läheltä piti -tilanteita on ollut useita. Luodit ja raketti-iskut ovat liipanneet läheltä.”

Vuonna 2014 kaksi Leena Kaartisen suomalaista työtoveria murhattiin Heratissa, mikä oli karu muistutus Afganistanin turvallisuustilanteesta. Iskut ovat viime vuosina kohdistuneet yhä useammin myös kehitystyöntekijöihin, ja Kaartinenkin joutui useamman kerran evakuoituksi viimeisten työvuosiensa aikana.

”Kyllä minäkin olen kiroillut ja itkenyt ja ollut uupunut, mutta onneksi ne ovat olleet vain hetkiä. On vain mentävä eteenpäin.”

Uskon ohella Kaartista on kannatellut ennen kaikkea luonnossa liikkuminen. Hän on myös purkanut kokemuksiaan kirjoittamalla yhdeksän kirjaa, opiskellut maalausta ja valokuvannut ahkerasti.

Sitkeää luonnetta ja eteenpäin katsomista on tarvittu myös silloin, kun Kaartinen on joutunut elämään eristyksissä. Vuoriston kovina talvikausina hän on ollut kollegojen kanssa joskus erityksissä muusta maailmasta puolikin vuotta.

”Lentokone kävi välillä tuomassa tarpeita, ja saimme hetken jutella lentäjän kanssa. Silloin ajattelin, että voi hyvä ihme, missä me oikein olemme.”

Kaartisen väsymätön työ Afganistanissa on huomattu myös kansainvälisesti. Vuonna 2005 yhdysvaltalainen *Time*-lehti nimesi hänet yhdeksi

eurooppalaiseksi sankariksi vaarallisissa paikoissa tekemänsä avustustyön ansiosta.

”En minä kyllä itseäni koskaan sankariksi ole tuntenut. Todellisia sankareita ovat etenkin afgaaninaiset, jotka jaksavat viedä perhettä eteenpäin, vaikka heitä kohdellaan usein huonosti.”

Jouluksi kotiin

Leena Kaartinen palasi Suomeen jouluna 2006. Hän täytti seuraavan vuoden alussa 65 vuotta, mikä oli rajapyykki eläkkeelle jäämiselle.

”Ei ollut vaikea palata, koska olin käynyt Suomessa säännöllisesti. Työ Afganistanissa alkoi olla fyysisesti hyvin raskasta, joten paluu oli myös helpotus.”

Kaartinen asuu nykyisin Lahdessa, jossa hän nauttii liikkumisesta Salpausselän maisemissa. Aika kuluu myös politiikassa, sillä Kaartinen vaikuttaa Lahden kaupunginvaltuustossa jo kolmatta kautta kristillisdemokraattien riveissä.

”Kyllä minä tiesin, etten jää kiikkustuoliin. Poliitiikkaan lähteminen oli hyvä tapa päästä taas kiinni suomalaiseen yhteiskuntaan.”

Rakkaus Afganistaniin ei ole myöskään lakastunut, vaan yhteys maahan ja sikäläisiin tuttaviiin on säilynyt vahvana.

”Olen käynyt siellä kahdeksan kertaa kesätöissä tai muuten tukemassa terveydenhuollon ammattilaisia. Viimeksi vuodenvaihteessa.”

Kun Leena Kaartinen viime joulukuussa saapui Afganistaniin tutustumaan uuden klinikan toimintaan, kiirehti paikalle paljon väkeä, etenkin naisia ja lapsia. Sana oli kiirinyt, että doktor Leena oli tullut käymään. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Leena Kaartinen, 78

Koulutus Lääketieteen tutkinto Göttingenin yliopistosta Saksasta vuonna 1969 sekä muita täydentäviä alan tutkintoja Suomesta ja Ruotsista

Työ Useita äitien ja lasten terveydenhoidon tehtäviä Afganistanissa, Etiopiassa ja Suomessa

Perhe Sisarukset ja maailmanlaajuinen ystäväjoukko

Harrastukset Kuntoliikunta, kirjoittaminen, vapaaehtoistyö etenkin afganistanilaisten maahanmuuttajien parissa, seurakunnan luottamustoimet, kunnallispolitiikka

Oppimisen iloa Mosambikiin

Mosambikilaislapset voivat nyt opiskella nykyaikaisessa koulurakennuksessa omalla äidinkielellään osaavien opettajien ohjauksessa.

Escola Primaria Unid30 on peruskoulu Mosambikin pääkaupungissa Maputossa. Sen kaikki 22 luokkahuonetta ovat käytössä aamusta iltaan, sillä koulun 2 800 oppilasta opiskelevat kolmessa vuorossa. Luokissa on täyttä, sillä yhdellä mosambikilaisopettajalla on ohjattavanaan keskimäärin 62 lasta. Vähäisestä tilasta huolimatta pulpeteissaan istuvat oppilaat ovat onnekkaita.

”Edelleen monet lapset joutuvat opiskelemaan ulkona puiden alla, sateessa ja auringon porottaessa. Suomen tuen ansiosta olemme saaneet lisää luokkahuoneita. Ne auttavat koululaisia oppimaan”, sanoo maan opetusministeri **Carmelita Namashulua**.

Suomi on tukenut Mosambikin opetussektoria vuodesta 1998. Tällä hetkellä vuosittainen tuki on yhdeksän miljoonaa euroa, ja se kanavoidaan opetussektorin yhteisrahoitusohjelmalle FASElle. Suomi on ohjelman suurimpia kahdenvälisiä rahoittajia. Lisäksi Suomi tukee opetussektoria kansalaisjärjestöjen kautta noin miljoonalla eurolla vuodessa.

Oppia omalla äidinkielellä

Vuonna 2014 valmistunut Escola Primaria Unid30 on yksi Suomen kehitysyhteistyön näkyvistä tuloksista. Koulurakentamisen ohella Suomen ja FASEn tuki kohdentuu opetuksen parantamiseen ja koulutuksen tasa-arvon lisäämiseen. Vaikka 90 prosenttia mosambi-

Escola Primaria Unid30:ssä käydään koulua kolmessa vuorossa, sillä oppilaita on 2 800. Suomen tuella valmistuneessa koulurakennuksessa lapset voivat opiskella pulpetin ääressä, käydä vessassa ja pestä kätensä juoksevassa vedessä.

kilaislapsista aloittaa perusopetuksessa, oppilaiden perustason luku- ja kirjoitustaidot ovat heikot, ja siksi oppimistulokset jäävät yleensä vaatimattomiksi.

Monen lapsen oppimista vaikeuttaa merkittävästi se, että koulua käydään portugaliksi. Se on maan virallinen kieli, jota äidinkielenään puhuu kuitenkin vain joka kymmenes mosambikilainen, maaseudulla sitäkin harvempi. Suomi onkin pitkään tukenut kaksikielisen

opetuksen kehittämistä, ja vuonna 2015 alettiin suunnitella kaksikielisen opetuksen strategiaa sellaisen järjestämiseksi.

”Oppikirjoja on tähän mennessä julkaistu 16:lla eri kielellä. Opetusministeriössä ja kaikissa maan provinseissa työskentelee myös kaksikielisen opetuksen asiantuntija”, kertoo opetusalan erityisasiantuntija **Marianne Kujala-Garcia** Suomen Maputon-suurlähetystöstä.

Portugali on maan virallinen kieli, jota äidinkielenään puhuu kuitenkin vain joka kymmenes mosambikilainen, maaseudulla sitäkin harvempi.

Lisää päteviä opettajia

Suomi on panostanut kehitysyhteistyössään myös opettajien koulutukseen. Vuosina 2009–2016 alakoulun opettajien määrä kasvoi kolmanneksella. Uuden opettajankoulutusohjelman ansiosta kouluttamattomien opettajien määrä puolestaan laski 29 prosentista 10 prosenttiin. Opettajien poissaolot niin ikään vähenivät.

Lisäksi Suomen tuki on myötävaikuttanut siihen, että oppilailla on oppikirjoja ja joka vuosi pulpeteissa istuu yhä enemmän tyttöjä.

”Tällä hetkellä tyttöjä ja poikia on alaluokilla yhtä paljon”, Marianne Kujala-Garcia sanoo.

Murrosiässä tyttöjen opintie saattaa katketa kuukautisten alkamiseen, sillä monissakaan kouluissa ei ole vessoja tai niihin ei tule vettä. Escola Primaria Unid30:n oppilailla tämän ei kuitenkaan pitäisi muodostua koulunkäynnin esteeksi: modernissa koulurakennuksessa on jopa inva-WC, ja hanoista tulee vettä, kuten pitääkin. •

Kirjoittaja työskentelee tiedottajana ulkoministeriön kehitysviestinnän yksikössä. Hän vieraili Escola Primaria Unid30 -koulussa helmikuussa 2020 osana Suomen kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministeri Ville Skinnarin delegaatiota.

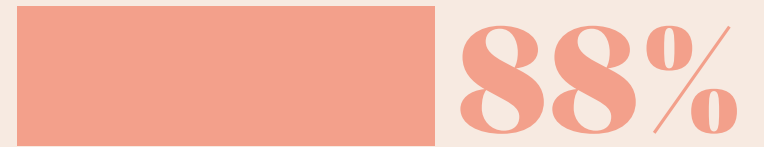
6–12-VUOTIAIDEN LASTEN KOULUNKÄYNTIASTE MOSAMBIKISSA

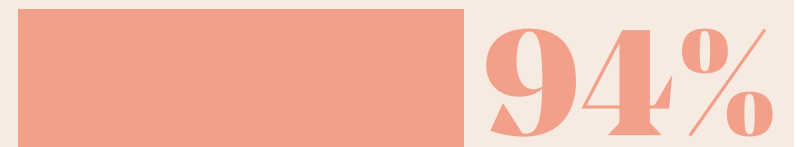
1992

2004

2013

2018

Ei paluuta muovikasseihin

Anthony Njuguna pakkaa asiakkaidensa ostokset pestäviin kestopusseihin.

Yhä useampi Afrikan valtio on kieltänyt sangalliset muovikassit. Keniassa katukuva on kahden viime vuoden aikana siistiytynyt ja kauppohen asiakkaat siirtyneet kestopasseihin.

Ruokamarketin kassoilla käy kuhina. Elintarvikkeet kulkevat hihnalla kassan päätyyn, jossa asiakkaat lajittelevat ne tottuneesti kestopasseihin: tuoreet yhteen, kuivat toiseen, pesuaineet ja muut tarvikkeet kolmanteen.

”Moni tuoretuote on hiukan kostea. Paperi ei myöskään eristä hajua yhtä hyvin kuin muovi, joten kalaa ja saipuaa ei voi pakata yhteen. Ihmiset ovatkin oppineet varustautumaan useammilla eri kasseilla”, kertoo Westlands-kauppaketjun apulaisjohtaja **George Gitonga**.

Muutos oli suuri, kun Kenia kielsi sangalliset muovikassit vuonna 2017. Sitä ennen asiakkaat veivät markeista mukanaan kymmeniä miljoonia muovikasseja, jotka liian usein päättyivät ympäristöjätteeksi tukkimaan viemäreitä tai lehmien suolistoa.

”Aluksi asiakkaat vastustivat. Kun on saanut jotain ilmaiseksi, siitä on vaikea luopua. Nyt kolme neljästä asiakkaastamme pakkaa ostoksensa omiin kasseihinsa. Kassoilla myymme myös erilaisia kestopasseja muutamalla kymmenellä sentillä”, Gitonga kertoo.

Kotitalouksissa muovikassikielto näkyy roska-astioillakin: koska muovikasseja ei enää myydä kuluttajille, jätteiden kerääjät vaihtavat roskapussin samalla kun tyhjentävät jäteastian.

Viemärit vetävät paremmin

Anthony Njuguna myy vihanneksia Ngaran vilkkaalla torilla. Hän pakkaa suuret hankinnat polypropyleenista valmistettuihin pestäviin kestopasseihin, pienet ostokset verkkopusseihin. Pusseista hän ei peri maksua.

Njuguna hämmästelee kahdessa vuodessa tapahtunutta muutosta katukuvassa.

”Muovi oli aiemmin halpaa, ja sitä käytettiin täysin holtittomasti. Tämänkin tori muistutti kaatopaikkaa. Nyt

kaupunki on siisti. En usko, että kukaan toivoo paluuta entiseen.”

Muutoksen on huomannut myös **Patrick Atsenga**, joka myy pientä syötävää ja elektroniikkaa parkkihallissa.

”Kun alkušokista päästiin yli, kaikki ovat olleet tyytyväisiä. Ympäristö on puhdistunut, ja viemäritkin vetävät aikaisempaa paremmin.”

Keniassa kiellon rikkomisesta rangaistaan ankarasti: muovikassin valmistamisesta tai myymisestä voi seurata jopa 40 000 Yhdysvaltain dollarin suuruinen sakko tai neljä vuotta vankeutta. Muovikassin käyttö voi johtaa 500 dollarin sakkoihin tai vuoden vankeusrangaistukseen.

Njuguna kertoo sokeriruo’on myyjästä, joka jäi kiinni kiellon rikkomisesta. Hänet vapautettiin, mutta sakkoihin kului myyjän neljän kuukauden palkka.

”Luulen, että hänen tapauksessaan syy oli pikemminkin tietämättömyys kuin tahallisuus.”

Lakia ovat vastustaneet lähinnä muovinvalmistajat. Keniassa tuotettiin aiemmin muovikasseja niin kotimarkkinoille kuin vientiinkin. Koska kielto astui voimaan ilman siirtymäaikaa, osa tehtaista joutui lopettamaan toimintansa kokonaan, ja kymmenet tuhannet ihmiset menettivät työpaikkansa.

Osa tehtaista taas kykeni vaihtamaan tuotantonsa toisenlaisiin materiaaleihin tai siirtyi naapurimaihin.

Seuraavaksi muovipullot

Muovikassikielto on saanut kenialaiset ajattelemaan muovinkäyttöä muillakin elämäntilanteilla, kertoo **Kamau Waithaka**, joka työskentelee koordinaattorina Suomen Nairobinsuurlähetystössä. Hän on seurannut muovikassikeskustelua medioissa ja lähipiirissään.

”Monia elintarvikkeita myydään yhä muovipusseissa, mutta nyt pakkausmateriaaleissakin haluttaan eroon

Florence Ndiki myy vihanneksia Ngaran torilla Nairobissa.

muovista. Pusseista on hankala tehdä houkuttelevan näköisiä, jos kääre ei ole läpinäkyvä. Asiakas ei myöskään näe, ovatko vaikkapa ryynit hyvälaatuisia.”

Samaan aikaan kenialaiset ovat ryhtyneet vaatimaan ratkaisua muovipullo-ongelmaan, Waithaka kertoo. Myös ne tukkivat viemäreitä ja roskaavat ympäristöä. Sosiaalisessa mediassa vastuu käännetään juomavalmistajille.

”Twitterissä ihmiset jakavat kuvan maassa lojuvasta kolapullosta ja täävät siihen firman nimen ja kehotuksen: tule keräämään roskasi pois. Kyse ei ole vain järjestöistä vaan tavallisista ihmisistä, jotka ovat huomanneet muovikassikiellon vaikutuksen ympäristöön. Nyt he haluavat ottaa seuraavan askeleen.” •

Kirjoittaja työskentelee tiedottajana ulkoministeriön kehitysviestinnän yksikössä. Hän vieraili Keniassa ennen koronapandemiaa.

Kirja

Hyviä ja huonoja kriisioppeja

Kriiseistä selviytymiseen tarvitaan taloudellista kekseliäisyyttä, mutta myös inhimillistä ja sosiaalista pääomaa.

Vuoden 2004 lopussa tsunami tappoi Indonesian Acehissa 170 000 ihmistä eli puolet alueen väestöstä. Kokonaiset kylät huuhtoutuivat mereen ja niiden mukana kaupat, koulut, kodit ja kalastusveneet.

Jälleenrakennus alkoi tyhjästä mutta eteni varsin nopeasti. Tiet, tehtaat ja terveyskeskukset valmistuivat muutamassa vuodessa ja monin paikoin entistä ehompina. Samaan aikaan acehilaiset ottivat mallia ulkomaalaisista avustustyöntekijöistä ja ryhtyivät hyödyntämään liiketoimissaan matkapuhelimia ja moottoripyöriä. Se tehosti työntekoa ja kiihdytti talouskasvua.

Sisällissodan päättyminen ja itsehallintoalueesta sopiminen paransivat tilannetta.

”Tämä ei auttanut Acehia vain selviytymään katastrofista vaan myös menestymään”, toteaa brittiläinen taloustieteilijä ja *The Economistin* entinen toimittaja **Richard Davies** kirjassaan *Extreme Economies*. Hän on etsinyt maailmalta esimerkkejä maista, alueista ja kaupungeista, jotka ovat toipuneet eri syistä aiheutuneista taloudellisista kriiseistä.

Acehissa hän korostaa ulkomaisen avun lisäksi perinteistä epävirallista taloutta, jossa kulta vaihtuu nopeasti käteisrahaksi markkinoille. Tsunamista selviytyneet vaalivat myös inhimillistä

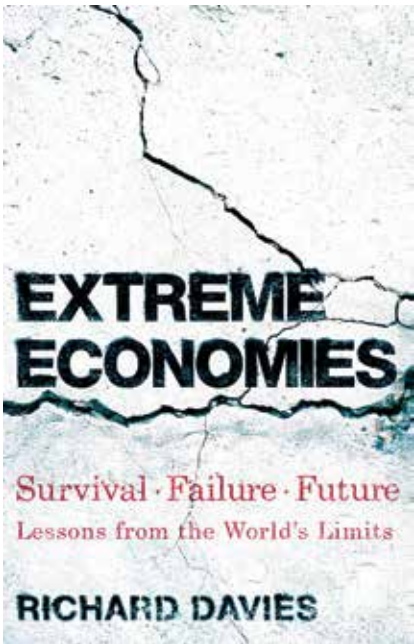
ja sosiaalista pääomaansa eli ammattitaitoa ja yhteistyötä.

Vastaava esimerkki on Zaatarin pakolaisleiri Jordaniassa. Siellä syyrialaiset pakolaiset vaihtavat avustusjärjestöiltä saamiaan hyödykkeitä leirin ulkopuolella käteiseen, jonka he sitten käyttävät mieleisellään tavalla leirin lukuisissa pikkukaupoissa. Daviesin mielestä epävirallinen vaihdantajärjestelmä ei vain työllistä vaan myös kohentaa pakolaisten omanarvontuntoa ja kykyä päättää elämästään muutoin äärimmäisen ahdistavassa tilassa ja tilanteessa.

Kun kukaan ei välitä

Onnistumisten lisäksi Richard Davies tarjoaa oppia virheistä ja menetetyistä mahdollisuuksista. Yksi esimerkeistä on Darienin sademetsäalue Panaman ja Kolumbian rajamailla Väli-Amerikassa. Sen sijaan, että ainutlaatuista luontoa hyödynnettäisiin kestävässä matkailussa tai puuntuotannossa, metsää hakataan surutta ja tilaa raivataan laidunkarjalle. Samaan aikaan joenpenkereet sortuvat, kun hiekkaa louhitaan rakennusteollisuuden tarpeisiin.

Daviesin mukaan Darienissa konkretisoituu taloustieteessä tunnettu mutta kiistelty yhteismaan ongelma: ilman selkeää maanomistusta ja hallintoa kukaan ei kanna alueella vastuuta luon-

Richard Davies. EXTREME ECONOMIES. SURVIVAL, FAILURE, FUTURE. LESSONS FROM THE WORLD'S LIMITS. Bantam Press, 2019.

nonvarojen kestävästä käytöstä ja uusiutumisesta. Yhteistyö ja sosiaalinen kontrolli puuttuvat tyystin.

Alkuperäisasukkaiden mahdollisuuksia kelpvolliseen toimeentuloon häiritsevät myös alueella liikkuvat kolumbiaiset sissit. Lisäksi vaikeakulkuista maastoa hyödyntävät Yhdysvaltoihin pyrkivät afrikkalaiset ja aasialaiset siirtolaiset.

Toinen menetetty mahdollisuus on Kongon demokraattisen tasavallan pääkaupunki Kinshasa. Huolimatta huikeista luonnonvaroistaan ja hyvästä sijainnistaan Kongojoen varrella, sen yleisilme muistuttaa enemmän maalaiskylää kuin suurkaupunkia, Davies toteaa. Ongelmista suurin on koko yhteiskunnan läpäisevä korruptio, joka tuhoaa talouden ja pakottaa ihmiset luottamaan vain itseensä. Muutosvoimat uupuvat, kun elämä kuluu selviytymiseen.

Daviesin päätelmä on, että riittävän joustavat ja luovat yhteiskunnat ja yhteisöt selviävät kriiseistä. Ne luottavat ihmisten taloudelliseen kekseliäisyyteen ja tunnustavat, että rahan ja omaisuuden lisäksi tarvitaan inhimillistä ja sosiaalista pääomaa.

Esittelyt ovat luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityislehti.fi.

Kirja

Varakkaita varaa verottaa

KEHITTYVISSÄ MAISSA liki puolet työikäisistä maksaa tuloveroa, Afrikassa vain viitisen prosenttia. Rikkaat kätkevät ansionsa ulkomaisille pankkitileille tai kirjaavat ne pääomatuloksi, jota harvoin verotetaan. Samaan aikaan kotimaiset ja monikansalliset suuryhtiöt nauttivat verohelpotuksia ja hyödyntävät kansainvälisten verosääntöjen porsaanreikiä.

Tämä onnistuu, koska rahakkailta yksityishenkilöillä ja yrityksillä on läheiset suhteet poliittisen vallan huipulle ja varaa palkata asiantuntevia juristeja etujaan puolustamaan, toteavat tutkijat **Mick Moore, Wilson Prichard** ja **Odd-Helge Fjeldstad** kirjassaan *Taxing Africa*.

Mick Moore, Wilson Prichard & Odd-Helge Fjeldstad. TAXING AFRICA. COERCION, REFORM AND DEVELOPMENT. Zed Books, 2019.

Tutkijoiden mielestä rikkaiden tuloverotusta tulisi tehostaa, yritysten verohelpotukset poistaa ja kiinteistöomaisuuden verotusta laajentaa.

Kirja

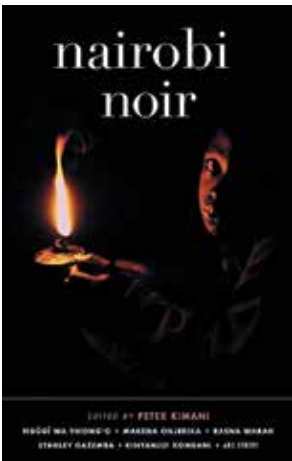
Musta kuin Nairobin yö

KENIALAISESSA NOVELLIKOKOELMASSA *Nairobi Noir* kuljetaan eri puolilla maan pääkaupunkia: jahdataan ja paetaan, liikutetaan hämärän rajamailla lapsuudessa, nuoruudessa ja kypsässä keski-ikässä. Muistot, tunnelmat ja sattumukset piirtävät kaupunginosille omanlaistaan identiteettiä.

Winfred Kiunga kuvaa somalialaisen siskon epätoivoa, kun tämän veli löytyy tapettuna Eastleighin slummissa. **Kevin**

Alhaista veroastetta selittää myös se, että suuri köyhien joukko harvoin maksaa valtiolle tuloveroa. Sitä vastoin se tilittää useita eri maksuja paikallisviranomaisille ja yhteisöille. Summat lohkaisevat suuren osan esimerkiksi katukauppiaan päiväansioista. Usein maksun määrittää ja kerää sama henkilö, mikä lisää lahjonnan ja väkivallan riskiä.

Tutkijoiden mielestä rikkaiden tuloverotusta tulisi tehostaa, yritysten verohelpotukset poistaa ja kiinteistöomaisuuden verotusta laajentaa. Se parantaisi afrikkalaisten valtioiden mahdollisuuksia rahoittaa palveluita kansalaisilleen.

Peter Kimani (toim.) NAIROBI NOIR. Cassava Republic, 2020.

Mwachiron novellissa taksikuski muis-telee poikuutensa menetystä vauraassa Kilimanissa. Kokoelman toimittanut **Peter Kimani** kertoo paikallisen nuoren ja valkoisen hyväntekijänaisen suhteesta ja sen seurauksista Karenissa.

Suomalaisille tutuimmat kirjoittajat lienevät Helsingin afrikkalaisen elokuvan festivaalia luotsannut **Wanjikū wa Ngūgi** sekä Nobelin kirjallisuuspalkinnon kestoehdokas **Ngūgi wa Thiong'o**.

KUITTISULKEISET KUNNIAAN

Salla Mäkelä oivalsi Zimbabwessa, että taloushallinto on pitkälti käytöksen muuttamista.

”**HALUSIN NÄHDÄ** ja ymmärtää, millaista työ kentällä on. Työskentelin Suomen Punaisen Ristin (SPR) kansainvälisessä yksikössä avustavana talouskontrollerina ja tiesin, etten muuten kehittyisi urallani.

Huhtikuussa 2017 aloitin SPR:n talous- ja hallintodelegaattina Norsunluurannikolla. Myös Sierra Leone, Burundi, Zimbabwe ja Swasimaa eli Eswatini kuuluivat alueeseeni.

Ydintehtäväni oli valvoa avustusrahojen käyttöä ja dokumentointia.

Sen lisäksi kouluttaisin paikallisia kumppaneita. Heidän pitäisi esimerkiksi ymmärtää, miksi on tärkeää valvoa, ettei kukaan päättä rahankäytöstä yksin ja miksi jokainen kuitti on luokiteltava ja yksilöitävä. Projekti- ja budjettikoodilla tulisi osoittaa, mihin hankkeeseen kulut liittyvät, ja kulutilikoodilla se, ovatko kulut esimerkiksi ruokaa vai koulutusmateriaalia.

Raportointi on todella tärkeää. Halusin, että kumppanit oivaltaisivat sen itse.

KERRON ESIMERKIN. Huomasin Zimbabwessa, että vapaaehtoisten hygieniakoulutuksen kuitit olivat päätyneet kuluiksi yhteisöterveyskoulutukseen, joka ei ollut edes alkanut.

Jotain piti tehdä, ja taiten.

Raportointi oli pielessä sekä alueella, jossa koulutus oli tapahtunut, että maakunnassa, joka oli sitä valvonut. Alkuperäiset kuitit olivat olemassa, tosin vain kulut oli laskettu yhteen. Ongelma oli se, ettei yksittäisestä kuitista selvinnyt, mihin koulutukseen tai aktiviteettiin se liittyi.

Järjestin työpajan vastuuhenkilöille. Tajusin, etteivät he edes hahmottaneet ongelmaa. Siksi kysyin: ’Jos kaksi ihmistä törmää toisiinsa päätoimis-

tossa ja kummankin kuitit lentävät sylistä lattialle, niin miten he osaavat tunnistaa ne?’

Yksi vastasi: ’Tiedän, mitkä kuitit ovat minun.’ Siihen sanoin: ’Mutta ethän sinä ole päätoimis- mistossa.’

Tuli hiljaisuus. Sen jälkeen ratkaisu löytyi nopeasti, ja se oli juuri sellainen kuin pitikin: jatkossa jokaiseen kuittiin on kirjoitettava, mihin projektiin ja koulutukseen se liittyy ja miksi.

HEIDÄN ONGELMANSÄ, heidän ratkaisunsa. Jos olisin tuonut valmiin ratkaisun ulkopuolelta, jotain olennaista olisi jäänyt puuttumaan. Se on omistajuus.

Minulle taloushallinto on pitkälti käytöksen muuttamista.

Nyrkkisääntö on, että mitä ei ole dokumentoitu, sitä ei ole tapahtunut. Väärinkäytöksiä joskus on, ja niiden riski on suurin valtioissa, joissa raha on käteistä ja kuitit käsin kirjoitettuja. Rahaa joutui väärin käsiin myös komennukseni aikana, ja sekin selvisi väärennetyistä kuiteista.

Arkistointi ja dokumentointi nähdään liian usein riesana. Ne pitää nostaa kunniaan.”

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

SALLA MÄKELÄ, 44

Koulutus Ulkomaankaupan ylioppilasmerkonomi Helsingin kauppaoppilaitoksesta vuonna 1996. Aloitti antropologian opinnot Helsingin yliopistossa vuonna 2005

Työskenteli Suomen Punaisen Ristin alueellisena talous- ja hallintodelegaattina Norsunluurannikolla ja Zimbabwessa vuosina 2017–2020

Jatkaa työhön Palaa työpaikkaansa Suomen Punaisen Ristin päätoimistoon Helsinkiin, jossa aloittaa taloussuunnittelijana

ETÄOPETUS SAA ODOTTAA

Kenialaislapset vartoavat yhä kannettavia tietokoneitaan, jotka hallitus lupasi heille viisi vuotta sitten.

TEKIJÄ GADO

Tansanianlaisen pilapiirtäjän Godfrey Mwampembwan eli Gadon kuvia julkaistaan itäisen Afrikan sanomalehtien lisäksi useissa medioissa mantereen ulkopuolella.

KAUPPAPOLITIikka

ulkoministeriön julkaisema
kansainvälisen kaupan aikakauslehti

Tilaa
maksuton
lehti ja
uutiskirje!

1 — 2020
KAUPPAPOLITIikka
Ulkoministeriön julkaisema kansainvälisen kaupan aikakauslehti

facebook.com/Kaupppapol

[@kaupppapol](https://twitter.com/kaupppapol)

linkedin.com/company/kaupppapolitiikka

www.kaupppapolitiikka.fi/tilaus